

Marián Šimo

ZLATÁ ZA ŽIVOT

Príbeh olympijského víťaza *Jána Zacharu*

Knižná edícia Slovenského olympijského výboru:
Slovenskí zlatí olympionici

Podakovanie autora

Táto knižôčka, ktorou Slovenský olympijský výbor spúšťa edíciu Slovenskí zlatí olympionici, by sa nezrodila bez ochoty a trpezlivosti jej hlavnej postavy – Janka Zacharu. Autor ďakuje za nezištné otvorenie svojich archívov bansko-bystrickému športovému publicistovi Miroslavovi Hazuchovi a SZTK – Múzeu telesnej kultúry v SR; to zapožičalo aj rukavice z historického finále na helsinskej olympiáde 1952, aby si ich Zachara mohol po 57 rokoch opäť navliecť a zapózovať fotoreportérovi Jánovi Súkupovi. Je však vďačný aj bedmintonistke Eve Sládekovej, odbornému pracovníkovi SOV pre styk s médiami a verejnosťou Lubomírovi Součkovi a grafikovi Petrovi Bučekovi.

© Marián Šimo 2009

Fotografie: archív Jána Zacharu, archív SZTK – Múzea telesnej kultúry v SR, archív Miroslava Hazuchu, Ján Súkup (je aj autorom fotografie na prednej strane obálky)

Karikatúry: Jozef Hrušovský, Otakar Mašek

Grafické vyhotovenie a layout: Peter Buček (Artwell Creative, s. r. o.)

Tlač: Tlačiareň Perex K+ K, s. r. o.

Vyšlo s finančnou podporou Ministerstva školstva SR

ISBN 978-80-89460-00-7

OBSAH

	Chcel by som byť ako on (<i>František Chmelár, prezident SOV</i>)	4
I.	Dobrý deň, človek	6
II.	S kým si sa pobil?	8
III.	Keď skoro spadla Lucerna.	16
IV.	Tormov a baťoviansky miláčik.	22
V.	Ako ho zbili vlastní	28
VI.	A boxera ste kde nechali?	34
VII.	Buď aj on, alebo ani ja	38
VIII.	So svätým Antonkom za zlatom	42
IX.	Zasľzte, keď niet síl.	46
X.	To heslo tu visí na parádu?	50
XI.	Olympiáda, čo nemala konca.	54
XII.	Ani na Halalu nemožno halabala	60
XIII.	Naučil som sa variť a poslúchať	64
	Ján Zachara / Kalendárium	70

Chcel by som byť ako on

Zdá sa až paradoxné, že malé sa niekedy stane veľkým, že Dávid môže poraziť Goliáša.

Pre šťúpleho mládenca zo slovenskej Kubry určite nebola cesta na olympijské hry vydláždená. Zvlášť nie cez Prahu. Ak by nebolo nezištnej pomoci staršieho a slávnejšieho súborca Jula Tormu, veľkej túžby a nezlomnej vôle, asi by sa ani neuskutočnila.

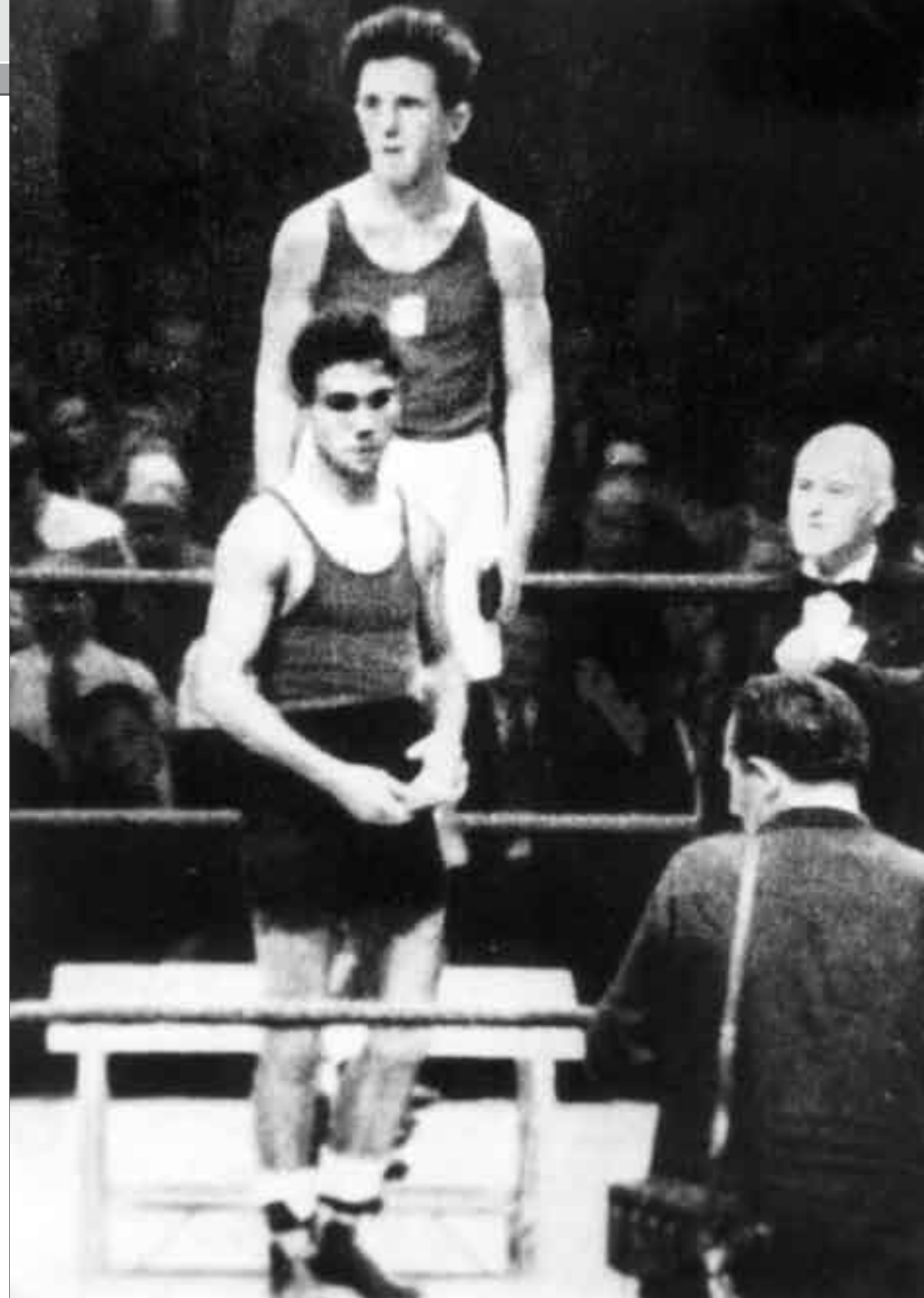
Na jagavé zlato väčšinou hneď nezabudneme. Výnimočne sa nachádza na povrchu a na obdiv ho zvykneme vytrčať len my, ľudia. Túžime ho však nájsť, ozlomkrky ho hľadáme, viac zrakom a rozumom. Ale to nestačí.

Skutočné bohatstvo je hlboko, až v srdci a v duši, až tam, kam ľudské oči nedovidia a rozum nedosiahne. Iba reálny život človeka ho naozaj dokáže preukázať.

Dosiahnuť olympijské víťazstvo a zároveň prežiť vyše osemdesiat rokov jednoduchého, skromného, poctivého, čínorodého a napriek všetkému krásneho života, to nie je len tak. To si človek musí zaslúžiť. To je majstrovstvo cennejšie ako zlato, to je výnimočnosť a dokonalosť hodná nasledovania. Už to nie je možné, ale chcel by som byť ako Janko Zachara.

FRANTIŠEK CHMELÁR

prezident Slovenského olympijského výboru

I.

DOBRÝ DEŇ, ČLOVEK

„Janko, ten autobus, čo čakáš, dnes nejde, je sobota,“ upozornil ho známy na novodubnickom hlavnom námestí prísne symetricky orámovanom arkádami.

„Myslíš, Ferko?“ nadvihol zamlada párkrát zošívane obočie. „Tak pôjdem peši,“ pokrčil plecami a mrknúc na hodinky, dodal: „To stihnem.“

„Peši? Až do Teplej?“

„Len do Teplej. Odtiaľ už rýchlikom.“

O pol hodiny doň už nastupoval.

Bolo osem ráno a okrem štyroch kilometrov bystrej chôdze mal v nohách aj obligátnych šesťsto kmihov počas rannej štvrťhodinky na stacionárnom bicykli.

Janko Zachara na ňom už roky o šiestej víta deň. Aj po osemdesiatke.

Podľa všetkých osobných dokumentov je Ján, ale nikto mu nepovie inak ako Janko.

Vždy mu tak hovorili. Zamlada kvôli veku a postave, neskôr z úcty.

Aj on, dobrák od kosti, každému k menu pridáva zdobnelinkovú koncovku.

Drobný prejav obrovského človečenstva, čo sa v ňom skrýva.

Kto ho nepozná, netipoval by ho na boxera. A predsa ním bol. A ešte akým!

V päťdesiatom druhom vyhral dokonca olympiádu.

Helsinskú. Hovorili jej Zátopkova, ale bola trochu aj Zacharova.

Býval to pán ringu. Žiadny zatemnený mozog, ale otvorená hlava. Patril k tým, čo box považovali na umenie. Na šerm pästí.

Pomáhal nakláňať misky váh večného duelu sila verzus technika na stranu hry a športu, nie bitky a gladiátorstva. Vývoj sa však pobral iným smerom a on sa dnes otvorene priznáva, že pri boxe občas prižmúri oči.

Nie je to vekom. Kdeže, Zachara je živou reklamou starovekého Mens sana in corpore sano – V zdravom tele zdravý duch.

Ako nestor slovenských olympijských šampiónov by si zaslúžil byť celebritou. Namiesto toho je nenápadným penzistom.

„Dajte pokoj, dobre je tak, ako je,“ namieta. „Svetská sláva, poľná tráva. Vďaka tomu, že som si na nej nikdy nezakladal, nezažil som sklamanie.“

V každej dobe mal za azimut vlastné svedomie. Snažil sa nespoliehať na to, že tomu, kto je práve na výslňi, ľudia prepáčia aj prešľapy.

„Za našich čias bolo ľahké byť skromným. Veď sme nič nedostávali,“ zľahčuje. A neskôr?

Keď mu po kariére Dubničania núkali vymeniť miesto dobrovoľného trénera mládeže za profesionálneho trénera seniorského ligového tímu, odbil ich: „Šport mi je koníčkom, nie prácou.“

Trénerstvo vzal, ale venoval sa mu popri robote v oceliarni. A družstvo doviedol k trom československým titulom. V konkurencii olomouckej Dukly, ktorá ako privilegovaný armádny tím lovila talenty aj na Slovensku.

Potom s koučovaním sekol.

Bolo potrebné pomôcť chorej manželke. „Ak som niekomu v živote ublížil, tak jej. Veď roky bola vlastne slobodnou matkou. Mám jej čo splácať,“ vraví.

Tá pokora!

Nikdy mi nenapadlo, že raz napíšem knižôčku o boxe. Nie je to šport, čo patrí medzi moje najpreferovanejšie.

Ale veď táto knižka nie je o boxe, ale o Človeku.

Preto ten názov: ZLATÁ ZA ŽIVOT.

II.

S KÝM SI SA POBIL?

Skraja jesene 1942 sa na trenčianskom námestí objavil plagát.

Chalanovi sa rozšírili zrenice. Na plagáte tri písmená, v očiach tri otázniky.

O boxe nemal dovtedy ani poňatia. Videl už chlapov dvíhať činky aj zápasíť, ale nikdy biť sa v ringu pästami a ešte v rukaviciach.

Zalúbený bol do futbalu.

Možno by bol aj do tenisu, no to bol panský šport. V ňom sa ťažko presadzovalo aj za zberača loptičiek. Ak aj starší zavše uvoľnil miesto, mladší sa s ním musel podeliť o drobné, čo dostal.

Na antukovom dvorci sa ako fagan prvý raz dostal k vlastnej lopte.

K lopte? K loptičke.

Jednej z tých gramblavo zahraných, čo preleteli za plot, spoza ktorého ich vracal. Keď mu za to núkali šesták, spýtal sa: „A nemôžete mi dať radšej loptičku?“

Smrdel grošom ako celá Zacharovie rodina a kopa-kopa ďalších, ale lopta, ba aj loptička, preňho vtedy znamenala viac. Šesták sa dal zarobiť aj inak: za úsvitu montovaním stánkov na trhu Bulharom, cez deň odnesením paničkinho kufrika zo stanice a podvečer rezaním vrbových prútikov na brehoch Váhu pre košíkára.

S tou malou bielou chlpatou teniskou hrával s kamarátmi futbal. Vedno si dvíhali sebavedomie: Do malej lopty kopnúť je umenie, nie do veľkej...

Na to, aby si zahrli aj s veľkou, ozajstnou, museli podrásať a votrieť sa do priazne hospodára na škvarovom ihrisku. Keď po majstrovskom zápase dospe-
lých postrhávali z bránok siete, na chvíľu im ju požičal. A keď opucovali kopač-
ky, tak znova.

Každú malú radosť bolo potrebné vyslúžiť si. Taká bola doba.

Rád dribloval, no starším a vyšším v poli zavádzal, nuž ho neraz ako krpáňa strčili do bránky. Za benjamínkov TTS však už hrával záložníka. Ibaže potom si vykĺbil ruku a keď vyzdravel, vzali ho už len do Robotníckeho športového klubu, čo medzičasom vznikol pri textilke.

No a dakedy vtedy mu na námestí udel do očí plagát, ktorý tentoraz výni-
močne nepozýval na FUTBAL, ale na BOX.

* * *

Sokolovňa na Sihoti v tom čase už patrila Hlinkovej garde. Sokolské jednoty ako český dovoz za Slovenského štátu zakázali.

Na vstupenku, pravdaže, nemal. Prefrknol však biletárovi za chrbtom. Pretlačil sa medzi chlapmi rovnako dychtivými po zážitku ako on, ibaže oveľa staršími, a čo-
chvíľa z balkóna vyvažoval oči na magický štvorec vo trojo opásaný povrazmi.

V ten večer sa mu o uši obtrelo toľko nových výrazov, že si všetky ani neudržal v hlave: brejk, direkt, hák, klinč, knockaut... Najťažšie mu však do nej šlo, že sa v predzápase predstavili v ringu jeho kamaráti Jožko Žovinec a Peter Minárik.

Ako sa tí tam dostali? A ako to, že o tom ani nemukli? Šlo mu bok roztrhnúť.

Keď bolo po všetkom, počkal si pred sokolovňou na Minárika. Najskôr ho, ako sa patrí, pochválil. Čo mu odvetil, však ani veľmi nepočúval, lebo na jazyku ho svrbela vážnejšia otázka: „Myslíš, že by aj mňa vzali?“

Peter mykol plecami: „Možno. Veď, príď. Zajtra máme tréning. Aj keď... ne-
viem, či máš dosť kíl.“

Nemal. Štyridsaťpäť sa trénerovi Martinovi Podhradskému málilo. „Príď, keď
zmocnieš,“ povedal mu.

Dovtedy sa prsil, aby vyzeral mohutnejšie, ale vzápätí ako keď pichneš dušu
na bicykli, splasla mu hrud' a ovisli ramená.

Ešte chvíľu sa obšmietal v telocvični a závistlivo sledoval tých, čo skackali cez
švihadlo. Vtom do nej vkročil muž, z ktorého sa vykľul šéf oddielu František
Rehák.

„A ty čo netrénuješ?“ spýtal sa ho.

„Tréner vraví, že mi chýbajú kíl.“

Zahmkal. „A či si?“ zaujímal sa.

Keď začul, že syn Jána Zacharu, s ktorým bol ako predseda závodnej rady
jedna krvná skupina, kým ho neprepustili z textilky, ulútilo sa mu mladého
a prihovoral sa u trénera:

„Veď do ringu ho pošleš, až keď priberie, ale zatiaľ nech trénuje.“

* * *

„Povahou som skôr po mame. Trávila s nami viac času než otec, ktorý na pîle,
v droždiarni či v textilke – ak práve nepatril medzi nezamestnaných – robil zväč-
ša na smeny. Od trinástich rokov drhla v Tiberghienke. Došívala nite do látok, čo

z tkáčskych stavov vyšli s kazmi. Ani po robote sa nezastavila. Každému pomáhala, ako vládala.

Otec bol prchkejší, vedel aj vybuchnúť. Ale aj poradiť. Nechýbal v žiadnom štrajkovom výbore. Pred prvým májom si poňho preventívne chodili četníci.

Žili sme v neveľkom domci s dvorom ako dľaň v Kubre, vtedy ešte samostatnej dedinke nalepenej na Trenčín. Boli sme tri deti a každé vedelo, čo má robiť. Staršie sestry Marka a Hanka pomáhali okolo domu, kým ja som mal okrem učenia za úlohu znášať z Kočinej hory drevo, aby sme mali čím kúriť.

Najprv sa bolo treba vyšplhať do korún stromov, postŕhať zoschnutejšie haluze a potom celé rázgy ťahať za kolesami zo starého kočiara. Keď šli aj dievky, cupitali povedľa s batôžkami napakovanými raždím na podkurovanie. Zbierali sme aj šišky. Borové, lebo tie mali lepšiu výhrevnosť ako jedľové – stačilo pár a platňa bola žeravá.

Kondíciu som nadobúdval od mala, ani som nevedel, ako a na čo sa mi zide.“

★ ★ ★

Keď Podhradský vysvetľoval boxerskú techniku, mal uši až na jeho ústach. A len čo niečo doukazoval, už to skúšal. To mal tréner rád. Na takých chalanov sa viac nalepilo a nemusel im do aleluja pripomínať samozrejmosti typu dopredu ide zásadne ľavá noha a pravá päť alebo naopak.

Potom si natiahol na dlane lapy a postupne im ich ako terče nastavoval do rozličných polôh. Oni do nich s chuťou bili a on ich s chuťou chválil alebo karhal. Neskôr ich zasa poslal mlátiť do vreca, čo viselo z povaly a ako obrovské kyvadlo na ponduskách, ibaže ťarbavejšie a nepravidelnejšie, sa hojdalo. Od toho, čomu sa vraví hruška, malo ďaleko, naplnené bolo kukuricou alebo pieskom, ale vtedy deckám pripadalo ako zázrak všetko, čo nepoznali.

Podhradský bol oficer a občas došikoval do telocvične pár vojakov, ktorí mali práve vychádzku a chuť vybiť si energiu. Boxerská technika bola pre nich španielskou dedinou, takže sedemdesiatkilovému základákovi neraz naložila aj štyridsaťosemkilová „muška“. Stačila však chvíľková nepozornosť a monokel bol na opačnej tvári.

Janko sa na tréningy tešil, odchádzal z nich posledný a ešte si na trénerovu radu pridával beh.

Box ho očaril, ale doma o ňom ani nehlesol. Až kým raz neprišiel s modrinou pod okom.

„S kým si sa pobil?“ privítali ho rodičia hneď vo dverách.

„S nikým. Vzali ma do boxerského klubu,“ priznal farbu.

Mať zalomila rukami.

„Na bitkárčenie si sa dal, synku...?!“

Zato v otcových očiach povyrástol. Mužnejší šport si nevedel ani predstaviť.

Box bol ešte proletárskejší než futbal. Ako všetkým silovým športom venovali sa mu zväčša synovia chlapov, čo sa živili námezdnou robotou, a keď ju nemali, chodili po uliciach s veľkou lopatou na pleci namiesto inzerátu, že keď im ju ponúknu, veľa zvládnu.

Sila a moc sú si zdanlivo príbuzné slová, ale jakživ nežili v priamej úmere.

Ale veď aj kvôli mame som si box vybral, ospravedlňoval sa Janko v duchu, hútajúc nad jej lamentáciou. Stačia naň treníročky. Boxovať môžem aj bosý. Nezoderiem toľko pláteniek ako pri futbale.

Výčitka „Zas ti z nich vytrča palec?“ zaznievala u Zacharovcov častejšie, než by sa na ich finančné pomery patrilo. A Janka vždy zamrzela. Preto, keď to počasie umožnilo, naboso aj behával.

Mama nebola z tých, čo nakričali. Len si kedy-tedy poprflala. Nevyhadzovala synovi denne na oči, že „bitkárči“, no nikdy sa s tým úplne nezmierila. Napokon aj umrela bez toho, aby na vlastné oči videla čo len jeden jeho zápas.

Bola by najradšej, keby sa synova pästiarska kariéra bola skončila skôr, ako sa začala. A veľa nechýbalo...

★ ★ ★

Aj fenomenálny Joe Louis trénoval box sprvu tajne – doma si mysleli, že chodí na husle do hudobnej. V prvom oficiálnom zápase ho však Johnny Miller zmlátil ako žito. Sedemkrát ho poslal na podlahu.

Zachara o tom pred svojou premiérou nevedel. Knižku o ňom i ďalších boxerských legendách si kúpil až po vojne počas jednej z prvých návštev Prahy – vo vtedy slávnom a po Novembri skrachovanom Melantrichu, ktorý ju vydal.

Profesionálnemu boxu nikdy neprišiel na chuť, ale Hnedého bombardéra, ako Louisa prezývali, uznával, lebo Maxa Schmelinga v tridsiatom ôsmom, v dobe, keď ho svet vnímal ako Hitlerovho muža, ponížil tak, že za 124 sekúnd bolo po zápase. Ale hlavne preto, že Louis mal široké srdce a veľa peňazí zarobených v exhibíciách reskíroval na siroty po vojakoch.

Šanca debutovať v seniorskom ringu, dokonca v ligovom zápase, sa naskytla

znenazdajky. Skôr, ako Zachara čakal. Chodil ešte do meštianky a nemal ani pätnásť.

Na začiatku tréningu skraja jedného týždňa si ho Podhradský zavolať k sebe aj s Minárikom a Žovinom a sucho im oznámil: „Muške seniorského tímu došiel povolávací rozkaz. V nedeľu proti Trnave zaskočí jeden z vás. Ten najlepší. Dnes si to medzi sebou rozdáte.“

Všetci boxovali ako o život, ale najlepšie Zachara.

Z tréningu sa niesol ako páv. Do nedele mu však chvost splasol.

Keď si pri vážení premeral súpera, zdalo sa mu, že by mu mohol byť synom. Ktosi nablízku ako keby čítal jeho myšlienky. Má už dve deti, začul. Tak predsa? Tým ho strašili kamaráti, ktorým vyfúkol nomináciu. A ešte tým, že Jozef Šuga má tvrdý úder. Ani v tom sa nemuseli mýliť, preblesklo mu hlavou, veď kilogramami sa ledva zmestil do horného limitu, kým ja som len-len prekročil dolný...

Telom mu prebehli zimomriavky a hlavou katastrofická predstava: dostane nakladačku, ktorá sa skončí knokautom.

V tom sa z chodby ozval nástočivý hlas: Nááástup!!!

Boxeri sa lenivo zoradili a po chvíli sa obe mužstvá husím pochodom vydali dovnútra sokolovne, v ktorej sa už roztápala šumienka diváckej nedočkavosti. Najskôr, ako je dobrým zvykom, predstaví sa pred zápasom publiku. Hostia a za nimi domáci.

Do ringu im ostávalo už len pár schodíkov. Kúsok od nich boli dvere. Viedli do pivnice, cez ktorú sa dalo dostať von.

Zachara, ktorý kráčať medzi poslednými, zrazu vybočil z radu a namiesto do ringu si to nasmeroval ku dverám.

Keď vyvolali jeho meno, bol už na ulici.

★ ★ ★

V tú noc veľa nenaspal. Zhrýzal sa výčitkami.

Najlepšie zabudnem v kine, usúdil a na druhý deň sa vybral na námestie zistiť, čo premietajú v Metre. Hľadel do výkladu oproti kostolu piaristov a zrazu v skle zbadal kontúry brigádirky. Keď na ramene zacítil poklepanie, tušil, koľká bije. V hlave rýchlo poskladal výhovorky a najpomalšie ako sa dalo, sa pootočil.

Namiesto namosúreného dôstojníka naňho hľadel chápavý tréner.

„Tak kedy zasa prídeš, ty dezertér?“

„Smiem? Aj po tom, čo som zdupkal...? Tak hneď zajtra.“

Len čo skončil meštianku, zložil v ringu reparát. V domácom ligovom zápase vybojoval o pol hlavy vyššieho Dubničana Francla.

Potom ho poslali do Dubnice nad Váhom na majstrovstvá Slovenska nováčikov a domov sa vrátil s prvou trofejou: za tretie miesto.

Tú obdĺžnikovú hliníkovú plaketku opatrúje dodnes.

★ ★ ★

„Na vysvedčení z meštianky som mal najhoršiu známku dvojku a matematikár ma nahováral na priemyslovku, ale robotnícke deti vtedy nemohli mať veľké oči. Poškuľoval som po baťovcoch. Páčili sa mi uniformy a brigadiročky, čo nosili. Aj som sa k nim prihlásil, dokonca som zložil psychotechnické skúšky. Keď mi však prišiel papier so zoznamom oblečenia, ktoré si mám doniesť, musel som sa tejto túžby vzdať. Mal som len jedny šaty a košeľu, ktorú mama vždy v sobotu oprala a od pondelka som ju nosil zasa ako vól kožu. Oni žiadali dvoj šiat a trojo košiel...“

Otec rozhodol, že pôjdem za zámočníckeho učňa do textilky. Dva mesiace pred príchodom frontu ho však zavreli. Mama z toho ochorela a ja som musel chodiť do Tiberghienky čistiť stroje, aby bola aspoň nejaká koruna.

Doma vládlo dusno a vonku strašila vojna. Ako junáci sme ju však vnímali aj ako dobrodružstvo. Len čo vyhlásili poplach a nestál nad nami majster, utekali sme k Váhu. Vyzliekli sme sa, aby nás opálilo, vyvalili sa do trávy a s úľubou sledovali pôsobivé roje angloamerických lietadiel. Akosi sme si nepripúšťali, že by mohli začať bombardovať. Pritom, keď zhodili bombu v Dubnici, zadunelo až v Trenčíne. Inokedy sme pod jedným z mostov, čo Nemci vyhodili na ústupe, objavili prázdne guľometné hniezdo a prenocovali v ňom.

Cez noc sme boli mladí a cez deň sa opíčili po starších. Keď tí začali rabovať látku z valcov v textilke, my sme do vtedy už nestrážených vojenských skladov chodili po hadice z plynových masiek a omotávali si nimi kormány bicyklov, aby sa nešmýkali.

Keď front prešiel, všetkým sa uľavilo. Nám úplne až dva mesiace po vojne, keď sa z koncentráku v Ravensbrücku – s nalomeným zdravím – vrátil otec. A potom ešte raz, keď sme sa sťahovali do mesta, takzvaného dolného, do bytu na Priekopách.

V ňom bolo predsa len viac miesta ako v malom domci v Kubre. A z neho bližšie do sokolovne. Tá už zasa patrila len športu. Aj jej veľký dvor, na ktorom donedávna maširovali pohotovostné oddiely Hlinkovej gardy.“

* * *

Keď Janko ešte ako druhák či tretiak krátko pred Vianocami prišiel domov s dreveným koníkom a hrudkou lojovej masti, otec naňho hneď zagánil: Odkiaľ to máš? A len čo priznal, že od mäsiara Schanera, musel si dať čelom vzad a ísť mu to vrátiť. Starý Zachara bol príliš hrdý chlap, než aby prijal milodar od živnostníka.

Tesne po vojne sa k mäsiarovi chodilo ešte zriedkavejšie ako za prvej republiky či za Slovenského štátu. Navyše s lístkami.

„Kilečko, pani Zacharová?“

Mäsiar občas uvalil aj o deko-dve viac, než umožňoval prídelový systém.

Hneď však odkazoval: „Ale Jano nech zajtra vyhrá, jasné?“

Mama sa tým doma radšej nechválila. To skôr otec, že u holiča spomínali syna. Holiči vtedy vedeli všetko ako jedni z prvých, a o športe zvlášť.

Na jeseň 1945 sa Zachara stal prvým povojnovým juniorským majstrom Slovenska. V Malackách vo finále mušej váhy vysoko na body vyhral nad Trnavčanom Holovičom a v novinách sa o ňom začalo písať ako o veľkej nádeji.

Na jar ďalšieho roku ho poslali reprezentovať Slovensko do Poľska proti osmičke Horného Sliezska a zakrátko hosťoval za Bratislavu pred zaplnenou Redutou v slávnom zápase s tímom Budapešti na čele s Lászlóm Pappom, ktorý neskôr nakrátko repatrioval do Československa. Jedno z troch bratislavských víťazstiev získal 17-ročný Zachara a jedno z troch budapeštianskych zasa 20-ročný Papp. A keďže dva súboje dopadli nerozhodne, remízou sa skončil aj celý zápas.

Stretnutie po rokoch: Ján Zachara a László Papp.

III.

KEĎ SKORO SPADLA LUCERNA

K osemnástke dostal ako darček list z Prahy. Pozvánku do československej reprezentácie. Vôbec prvú.

A hneď na veľký turnaj: na I. všeslovenské pästiarske majstrovstvá.

Praha si na nich dala záležať. Čo Praha, celé Československo. Veď bolo rok po vojne a hostilo krajiny z brehu, na ktorý ho mocnosti svojimi dohodami vylodili.

Vyprezentovala sa na nich tretina vlády: od premiéra Klementa Gottwalda, ktorý nad ním prevzal záštitu, cez štyroch ministrov až po pražského primátora.

Sovietsku výpravu ubytovali v pôvabnom lesnom hotelíku Čeperka obďaleč Unhošťa, pár kilometrov od Kladna a čosi vyše dvadsať od Prahy. Vedno s ňou aj československú. Obe prišli v predstihu, aby stihli párdňové sústreďenie.

Rozdeľovník izieb pre našich sa asi zostavoval podľa národnosti, no rovnako by vyzeral, aj keby rozhodovala hmotnosť či krstné mená. Skrátka spáril dvoch najľahších a dvoch Janov: „mušku“ Zacharu a „bantamku“ Štrbu.

No a na voľnú posteľ poslali spať Jula Tormu.

„Ďusi“ vtedy vedel po slovensky spisovne len nadávať. Tomu, čo chcel, však rozumel. Veď mal otca Slováka. Narodil sa síce v Budapešti a mal už šesť titulov majstra Maďarska, ale práve sa spustila repatričná vlna a on ako furiant si povedal, že nevybrať si, keď je z čoho, by bol hriech.

V septembri 1946 si ešte len overoval, čo by bolo lepšie. Na všeslovenských majstrovstvách nemohol boxovať za Československo, lebo nemal jeho občianstvo. V zákulisí sa však robilo všetko pre to, aby nestratil záujem ho získať. Preto ho pozvali aj na sústreďenie pred pražským turnajom.

Na Čeperke sa zorientoval skôr než ktorýkoľvek z Čechov či Slovákov.

„Szalámi, nem?“ spýtal sa Torma, overujúc si, či dobre vidí.

Dobre videl. Nad hotelovým bazénom sa na špagáte naozaj hompálala štan-gla salámy.

Hotelík bol vybavený nad pomery druhej polovice štyridsiatych rokov, napokon, patril armáde, ale o chladničkách na izbách, samozrejme, nechýrval.

Ktosi z ruskej výpravy si cez noc nechal chladiť nad bazénom malý kon-

traband. To nemal robiť. Torma, skvelý plavec a ešte skvelejší víťaz, len čo sa zotmelo, sa potichúčky ponoril do vody a po pár záberoch pod hladinou sa rovnako potichu vynoril presne tam, kde stačilo štýlom pólového brankára rýchlo vyšliapať vodu a saláma bola jeho.

Ani mu tak nechutila, ako mu chutilo zabaviť sa na niečí úkor. Ráno sa vyžíval na kyslých ruských tvárach.

Celý Torma.

„Na Čeperke si ma získal, s ním sa človek nikdy nenudil,“ priznal Zachara po rokoch a pridol ďalšiu pôvabnú historiku. „Bolí ma zadok, dajte mi naň niečo, naznačoval a už si líhal na posteľ. Štrba mu ho v dobrej viere natrel alpou. Csípós!!! reval ako tur. Čo sme vedeli, že má zlatú žilu...?“

★ ★ ★

Aj vďaka Tormovi nastupoval Zachara na reprezentačnú premiéru neskutočne uvoľnene, bez stresu, v pohode.

Natricská veľká sála secesného paláca Lucerna ho však neprívitala nadšene.

„Kto sem poslal tú vyžlu?!“ zareval dakto pod ringom, keď doň vkročil mladík chatrnej postavy v drese ako po staršom bratovi. Hľadiskom preletela vlna smiechu.

V tej chvíli by naňho nikto nestavil ani korunu. Poliak Stasiak vyzeral predsa len trochu dospelejší a mocnejší.

Z úderu na úder však fanúšikovia prechádzali na Zacharovu stranu. Nepúšťal sa do bezhlavých výmien, šikovne sa uhýbal súperovým úderom a hneď útočil na jeho odkryté miesta.

Pražské denníky na druhý deň označili súboj muších váh Zachara – Stasiak za najkrajší boj večera. „Dve porcelánové figúrky v rokokovom hodinovom stroji rytmicky poskakovali a striedali najkrásnejšie zásahy v boji na vzdialenosť,“ napísal jeden z nich. „Svieži ho dokončil len náš Zachara, ktorý mal omnoho viac bodov za priame zásahy i kontry a zvíťazil na body.“

Prostredný deň majstrovstiev, na rozdiel od úvodného a záverečného, prebiehal na Štvanici, na vtedy ešte otvorenom zimnom štadióne. Chvilami svietilo slnko, chvíľami spáchlo, ale ring kryla strieška, takže trpeli len diváci. Podľa Mladej fronty zapršalo vždy vtedy, keď hrozilo, že ich horkokrvnosť presiahne medze.

Praha zistila, že aj v chatrnej postave môže biť chrabré srdce. Zacharu si za dva dni zamilovala. Juhoslovana Djulaju v druhom kole poslal na zem a tretie súper prestál len s najväčším sebazaprením.

Pred finálovým duelom mu napriek tomu nedávala takmer žiadne šance. Skôr ho ľutovala.

Čakal ho Segalovič. Krstným menom Lev. Tak aj pôsobil. Knokautoval Djulaju aj Stasiaka.

Bol o dvanásť rokov starší. Na hlave mal už lysinky. Prvý zo šiestich titulov majstra ZSSR získal ešte pred tým, ako Hitlerove vojská prekročili sovietske hranice – v roku 1940. Posledný v štyridsiatom ôsmom. Nebyť vojny, mal by ich deväť.

V nedeľu nevážil Zachara ani o deko viac ako v piatok. Pre Lucernu však už nebol vyžlou. Nevítala ho posmeškami, lež potleskom.

Rus začal, ako sa čakalo – náporom. S predstavou čím skôr zavrieť knokautový hetrik. Sila rúk hrala v jeho prospech. Rýchlosť nôh však v súperov. Slovák mu ako lasička unikal z nastražených pásc.

Vôbec to nebol taký zápas, aký Segalovič čakal. Zachara si ho nepustil k telu a ak predsa kedy-tedy inkasoval, najbližším bleskovým výpadom úder vrátil. Občas pridala aj nejaký navyše.

Lev Markovič Segalovič bol bijec, ako skoro všetci sovietski boxeri povojnovej éry. Cestu, ako víťaziť aj inak, im ukázal až v päťdesiatych rokoch Vladimir Jengibarjan, pôvodom Armén, olympijský šampión 1956 a trojnásobný majster Európy, čarodejník, ktorý si pri údere predlžoval ruku priskokom.

Rus bol zo Zacharu nešťastný. Na Čeperke chladil „igristoje“, lebo práve dovrieš tridsiatku. Vôle mal nadostač, v treťom kole ešte zvýšil obrátky, aby bol o dôvod viac na oslavu. Rozhodol sa súpera uštváť, ale ten mal mladšie nohy a ešte ho hnalo publikum.

V ten deň Zacharoví všetko vychádzalo. V treťom kole na chvíľu zmenil garde a Rus mu naletel na rovný úder, ktorý ním zatriasol.

Keď zaznel gong, chýrny poľský ringový rozhodca Jan Zaplatka zozbieral lístky od bodových, mrkol na ne a odovzdal ich šéfovi jury. V duchu sa hrozil toho, čo nastane.

Nemýlil sa. Keď hlásateľ oznámil nerozhodný výsledok, spustil sa taký piskot, že keby Lucerna nebola železobetónovou stavbou (mimochodom, vôbec prvou v Prahe), tak sa zrúti.

* * *

„Zachara jasne zvíťazil. Bol to vrchol nesprávneho rozhodovania,“ napísala na druhý deň Lidová demokracia. „Obecenstvo sa búrilo nielen v prestávke pred nasledujúcim finále, ale počas celého večera.“

Zaplatkovi, hoci za nič nemohol, bolo ľúto skrivodlivosti, pri ktorej asistoval. Vo svete mal vysoké renomé, preto si otvoril ústa aspoň pred novinármi. Podľa Svobodného slova vyhlásil, že Zachara mal jasne zvíťaziť, lebo lepším boxerom na celom turnaji bol len supert ŕažký Sergej Koroľov, „ruský tank“, o ktorom americkí promotéri uvažovali ako o súperovi „hnedého bombardéra“ Joea Louisa v boji o titul profesionálneho majstra sveta.

„Zachara je perfektný pästiar, ktorému v 18 rokoch nechýba nič, čo reprezentant potrebuje,“ dodal denník. „Skutočný šermiar pästí, ktorý v prípade potreby dokáže uplatniť aj tvrdý fight. Mladý Slovák ukazuje, že boxing je naozaj krásny šport.“

Emil Pardubský, jeden z najrenomovanejších fotoreportérov povojnovej éry, nafotil Zacharu v rukaviciach, ale s holou hrudou, ako sa vtedy aj potom zvykli portretovať profesionáli, a snímka o pár dní vyšla na celej strane týždenníka Ruch s titulkom Najmladší a najlepši.

Aj slovenské médiá sa vytešovali, no o čosi opatrnejšie. Asi preto, že v Prahe nemali svojich redaktorov.

„V histórii slovenského pästiarstva môže sa jedine trnavský Baranovič pochváliť takým úspechom, aký docielil Zachara v Prahe,“ napísala Pravda. „Baranovič v roku 1937 vyhral pästiarske majstrovstvá Malej dohody a 18-ročný Zachara dokázal na všeslovanských pästiarskych majstrovstvách – teda ešte v ŕažšej konkurencii – neprehrať ani jediný zápas.“

* * *

Sovietsky šport bol po vojne ešte mimo oficiálnych svetových či európskych štruktúr, ale mal svoju kvalitu a vyvíjal iniciatívy sa do nich zaradiť.

Boxeri ZSSR na jar 1946 deklasovali výber Škandinávie 16:0 a každý z ôsmich duelov, nech už bol súperom Švéd, Fín či Nóř, ukončili pred limitom – knokautom.

Na jesenných všeslovanských majstrovstvách vyhrali sedem z ôsmich kategórií. V troch sa však o primáty museli podeliť. V mušej Segalovič so Zacharom.

O šesť dní v „medzikrajanskom zápase“ ZSSR – Slovensko na bratislavskom zimnom štadióne sa štyritisíc divákov tešilo na „zápas pravdy“.

Segalovič naň však nenastúpil. Je zranený, oznámilo vedenie zbornej.

Po jeho smrti v roku 2001 sa v nekrológu objavila informácia, že Segalovič odboxoval v ringu 128 zápasov a okrem siedmich všetky vyhral. Výpočet úspechov sa končil slovami: „V zahraničí nikdy neprehral, len raz remizoval.“

Tá jediná remíza bola so Zacharom a podľa dobových svedectiev mala byť prehrou.

Mladý Trenčan publikum na Tehelnom poli odškodnil aspoň priateľským zápasom, v ktorom zdolal reprezentačného kolegu Kazimíra Mužlaya.

Hneď po ňom sa z Bratislavy ponáhľal podeliť sa o radosť s Trenčanmi.

Vtedy bol ešte učňom. Merina (bývalá Tiberghienka) už potom slávnejšieho nemala.

Veď si ho aj vážila. Keď sovietsky veľvyslanec zdvihol telefón a nástojil na jeho osobnej účasti na recepcii, ktorú organizoval na záver boxerského turné zbornej v Československu, fabrika mu pristavila auto a odviezla ho na stanicu do Púchova, aby chytil nočný rýchlik do Prahy.

A len čo sa vrátil, generálny riaditeľ nariadil, aby ho vzali do skladu a vybral si látky na zimný kabát a na oblek. Dvojradowý, aký bol vtedy v móde.

Okúňal sa.

„Príkaz je príkaz a za jeho nesplnenie nepotrestajú teba, kamarát, ale mňa,“ povedal mladíkovi vedúci skladu. A vybral látky sám. Ba ešte aj zariadil, aby mu z nich v Odevspole prednostne ušili, čo treba.

Prvý raz v živote si pripadal ako elegán.

IV.

TORMOV A BAŤOVIANSKY MILÁČIK

Všeslovanský majster, to znelo. O Zacharu začal byť záujem.

Funkcionári bratislavského ligového klubu Železničiari sa ho pokúsili získať cez otca. Prišli za ním do Trenčína, posedeli pri poháriku a sľúbili aj priemyslovku, aj privát. A hneď mu podstrčili zmluvu. On podpísal za syna, oni za klub a ešte v ten večer zahorúca zamierili k Zacharovcom.

Mladý Zachara tú noc nespál doma, ale na trenčianskej stanici. Nie v čakárni na lavičke ako bezdomovec, ale na tú dobu v komfortnej železničiarkej ubytovni. Spolu s bratislavskými „bafuňarmi“, ktorí mu tvrdili: „Vieš, zajtra ráno musíme byť v Bratislave, aby sme všetko dotiahli, a vlak ide zavčasu.“

V hlavnom meste šli s ním zo stanice najskôr na privát, ukázať mu, kde bude bývať a zoznámiť ho s budúcou pani domácou. Aby si, nedajbože, nemyslel, že ide o podvod.

Až potom za šéfom železničiarkeho klubu. A tam sa ukázalo, že ak už aj nešlo o podvod, čistá hra to veru nebola.

„Všetko je vybavené, Janko ide k nám,“ hrdo mu zahlásili hneď po príchode a strčili mu do rúk zmluvu.

Istý doktor Nitran, povolaním právnik, ju preletel a keď došiel k podpisu, tvár mu sčervenala.

„Toto nie je môj podpis. Kto ma to podpísal?!“ zvýšil hlas na svojich. A skôr než sa tí dvaja zmohli na odpoveď, ukázal Zacharovi na dvere so slovami: „Ty choď zatiaľ von.“

Vyšiel a už nikdy viac nimi neprešiel. Trielil na stanicu a najbližším vlakom sa vrátil do Trenčína.

* * *

Napokon zakotvil v Baťovanoch. Kamaráti z izby na Čeperke ho tam už čakali: Trnavčan Ján Štrba aj budapeštiansky rodák Július Torma.

Lepšie si vybrať nemohol. Na Ponitří vtedy sídlil najlepším tím v Československu.

Chystal sa do Šimonovian, došiel do Baťovian a keď po dvoch rokoch odchádzal, to isté mesto sa volalo Partizánske.

Panovaľa hektická doba. Pred- a pofebruárová.

Nech sa však toto mesto bude nazývať akokoľvek, vždy bude Baťovo. Museli by ho úplne prestavať, aby stratilo pečať moravskej obuvníckej rodiny. Batizmus cez svojich architektov ovplyvnil aj urbanizmus.

Na jednom konci továrne, na druhom športoviská, medzitým kopa tehlových dvojdomčekov a na prostriedku mestečka funkcionalistického štýlu námestie s kostolom, obchodmi, kinom a Spoločenským domom.

Samozrejme, aj s veľkou Ľudovou jedálňou.

V nedeľu sa v nej nevarilo. Zmizli stoly a uprostred vyrástol pätiarsky ring. Presne zapasoval medzi štyri nosné stĺpy. Vokolo neho sa natlačilo zo pästo šťastlivcov.

Ďalších dvesto-tristo fanúšikov odišlo s dlhým nosom, lebo sa im neušli vstupenky. Nie však ďaleko. Pod budovou podľa zvuku, čo k nim doliehal, sa dohadovali o vývoji zápasu. A keď sa skončil, od tých, čo nielen počuli, ale aj videli, si nechali farbistu rozprávať, ako prebiehal naozaj.

Keď počasie dovolilo, boxovalo sa v otvorenom letnom ringu na futbalovom ihrisku. Zavše aj to bolo tesné.

* * *

„Chcel som boxersky rásť a v Trenčíne to už nešlo. Zároveň som sa však bál cudzieho prostredia. Najmä veľkomestského. Odlahlo mi, keď zišlo z prestupu do Bratislavy.“

Baťovany boli čosi iné. Malé mesto a skoro rodinné prostredie.

Choď, aspoň čosi nové pochytíš, povedal mi majster, u ktorého som sa v Merine vyučil a na ktorého som dal. Aj otec súhlasil.

V rozhodovaní o prestupe však najviac zavážil Júlio Torma. To, že sa usadil na Slovensku a že sa ochotne delil o to, čo vedel. Dostal dobrú školu u Zsiga-báčiho, ako hovorieval maďarskému trénerovi Zsigmondovi Adlerovi, u ktorého – podobne ako László Papp - vyrastal.

Torma bol v Baťovanoch čosi ako hrajúci tréner. Až tam som sa stretol s pojmom tréningový plán. Keď Júlio zistil, že sme tvrdí, že nám chýba ohybnosť, obratnosť, pružnosť a koordinácia, zapojil do prípravy okrem atletiky aj gymnastiku. Vďaka nej nás potom ľahšie učil narábať telom. Ale aj vďaka hrám, ktoré často zaraďoval do programu tréningov: futbal, no najmä basketbal, hoci v tom našom poňatí náhodnému divákovi pripomínal skôr rugby.

Mal cit aj ako sekundant. Nenechal zverenca zmlátiť. Keď videl, že nevládze, hodil do ringu uterák.

Tušil som, že od Tormu sa dá veľa naučiť, ale napokon som sa od neho naučil ešte viac, ako som predpokladal.“

★ ★ ★

Za Tormovým príchodom na Slovensko bol futbalista. Jeden z najslávnejších: Ladislav Kubala.

Priď, tu je lepšie, žiaden hlad ako v Budapešti, odkázal mu v štyridsiatom šiestom roku z Bratislavy, kam utiekol najmä preto, aby sa vyhol základnej vojenskej službe.

Gyula Torma bol v Maďarsku vtedy oveľa známejší než László Kubala, talent z Ferencvárosa, ktorý sa uchytil v bratislavskom ŠK. Mal dvadsaťštyri rokov a postavenie jednotky boxersky silnej krajiny.

O štyri roky mladšiemu Kubalovi hneď len tak nenaletel. Najprv sa vybral na Slovensko zrekognoskovať terén.

„Torma utiekol do Bratislavy!“ palcovými literami zhrozene zvestoval maďarský športový denník Népsport vo vydání z 12. augusta 1946. O tri mesiace s úľavou korigoval, že si presídlenie rozmyslel.

Ale ani to ešte nebolo definitívne rozuzlenie jeho repatričného príbehu.

Torma sa síce vrátil do Budapešti, napokon sa však predsa a definitívne rozhodol pre Slovensko. V najkrajnejšom termíne. Tehotnú manželku aj s nábytkom za ním dodatočne tajne prepašovali po Dunaji.

O štyri roky mladší László Papp, ktorý odboxoval pár zápasov za BC Slovakiu Bratislava, ba raz i za Slovensko (v trojstretnutí s Českom a Moravou), a tiež uvažoval nad repatriáciou, si zmenu krajiny rozmyslel. A nikdy to neľutoval.

Ale ani Torma svoje presne opačné rozhodnutie.

Len čo sa z Gyulu stal Július, chňapli po ňom Baťovany.

Obuvníckej firme vtedy šéfoval Josef Trojan, rodák z Vysočiny, odmlada presvedčený baťovec, ktorý päťstiarstvo miloval a Tormu zvlášť. Dal mu robotu a hneď mu pridelil aj byt, lebo z dvoch Tormovcov zakrátko boli traja, narodila sa im totiž dcéra Darinka. Ba sľúbil mu postaviť aj dom.

Údajne ho aj rozostavali. Trojana však v roku 1949 už ako generálneho riaditeľa slovenského obuvníckeho a gumárenského priemyslu zatkli, obvinili z vlastizrady a v päťdesiatom treťom na základe jedného z vykonštruovaných procesov popravili.

Uňho mal Torma otvorené dvere. Jozef Lenárt, ktorý nastúpil do fabriky po ňom a neskôr sa stal dokonca československým premiérom a prvým tajomníkom Komunistickej strany Slovenska, ich pred ním zavrel na sto zámkov. Nikdy ho neprijal.

Torma napokon aj zomrel v presvedčení, že Lenárt mal podiel na Trojanovom odkrágľovaní. Či opodstatnenom, to sa už nikto nedozvie.

★ ★ ★

Keď Baťa niekde postavil fabriku či fabričku, hneď tam vznikol boxerský klub. Nepísané pravidlo, ale inak ako pismo sväté.

Klubové majstrovstvá Československa 1947 – 1948 boli jedinečné: vrcholili turnajom šampiónov troch „historických krajín“. Systémom každý s každým doma aj vonku sa stretli majster Slovenska ŠK Baťovany, majster Moravy Baťa Zlín a majster Čiech ČAK Vinohrady Praha.

Také bolo napokon aj konečné poradie. Jediný nebaťovský klub, z hlavného mesta, nezískal ani bod.

Baťovanci vyhrali v Lucerne 14:2 a vyše tri tisícky Pražanov ich vypevďovali ováciami. Ďalšie dve tisícky, ktoré sa do sály nezmestili, im zatlieskali pred palácom.

Väčšiu slávu zažili len doma na oslavách historického titulu.

★ ★ ★

„Baťa držal nad vodou viacero boxerských klubov. To však neznamena, že päťstiarov platil za to, že boxovali. Platil ich za to, čo odrobili vo fabrike.

Každý z nás nastupoval ráno čo ráno na šiestu na smenu, ktorá sa končila o druhej. Dokonca aj Torma. On pracoval v sklade, ja v opravárenskej dielni. Raz mi majster strčil do ruky najväčšie kladivo, aké sme v dielni mali, so slovami: Ty potrebuješ získať silu na tvrdé údery, tak makaj.

Trénovalo sa až po šichte. A sústreďenie sme mali len raz. Pred rozhodujúcimi zápasmi o československý oddielový titul nás na tri dni poslali do neďalekých Bojníc. A ako sme si to považovali: zábaly, masáže...

Na slobodárni sme bývali v izbe ôsmi a stravovali sme sa na lístky ako ostatní zamestnanci. V tej istej Ľudovej jedálni, v ktorej sme v nedeľu boxovali.

Skrátka: box nás neživil, box nás bavil.“

* * *

Zo Zacharu sa stal miláčik baťovianskeho publika. Hovorili mu Janko Mašinka.

Vyhrával zápas za zápasom. Počas pôsobenia v klube prehrál z tridsiatich siedmich jediný. S Bratislavčanom Mužlayom. Ale aj s ním mal plusovú bilanci (3:1).

Torma naňho trpel. Staval ho aj vtedy, keď sám seba z osmičky vynechal. Ba vtedy zásadne.

V Zacharovi videl seba spred pár rokov. A v sebe Adlera.

Torma boxom zabával seba, no najmä divákov. Zavše provokoval súpera rukami zvesenými pri tele. Poskakoval a lákal ho. Alebo ani neposkakoval.

„Nie som Zátopek, nech behá súper.“

Všetko dokázal vtipne zdôvodniť.

Keď zväz nariadil, že pästiar musí nosiť suspenzor a rozhodcom prikázal to kontrolovať, navliekol si ho nie pod trenírky, ale provokatívne na ne.

Zachara nebol na opičky. Aj on zabával divákov, ale trochu inak. Poctivým boxom od prvej do deviatej minúty. Jedinečnou technikou. Skvelou defenzívou a schopnosťou bleskovo z nej prejsť do krátkého, no účinného útoku.

Zacharov priateľ, kolega aj tréner – Július Torma.

V.

AKO HO ZBILI VLASTNÍ

Ring je kruh, ale boxeri si ním nazvali štvorec. George Bernard Shaw to v jednej zo svojich poviedok vysvetlil suchým humorom lorda Worthingtona: „Podarilo sa im rozriešiť kvadráturu kruhu.“

Štvorcový ring plus mínus šesťkrát šesť metrov stál už všelikde. Na plavárni mal premiéru na londýnskej olympiáde 1948. V Empire Pool vo Wembley ho namontovali na železnú konštrukciu rovno nad bazén, v ktorom sa predtým plávalo o medaily. Ani vodu z neho nevypustili. Len čo dosúťažili boxeri, vystriedali ich skokani do vody.

Turnaj mal exotiku v posudku. Vlastne celé Hry XIV. olympiády, vôbec prvé letné po druhej svetovej vojne v ešte dosť ňou poznamenanom Londýne. Veľmi skromné a veľmi srdečné.

Zachara figuroval v širšej nominácii už na prvý povojnový európsky šampionát v roku 1947. Do írského Dublinu však napokon zo Slovákov poslali len Tormu.

Získal bronz, ale ohrňal nad ním nosom. Po tom, čo v prestížnom súboji vyradil Pappa, sníval o zlate. V semifinále mu však – možno aj prispením rozhodcov – zrazil hrebienok neskorší majster kontinentu Francúz Escudis.

Zdalo sa, že na olympiádu 1948 do Londýna poletia spolu. Aj Torma, o ktorom sa nikto neodvážil pochybovať, aj Zachara.

Československí boxeri „pozdravili“ februárové víťazstvo pracujúceho ľudu debaklom v medzištátnom stretnutí s Maďarmi v Budapešti 4:12. Po návrate všetkých zvozili. Okrem Zacharu, ktorý senzačne vybodoval úradujúceho banťamového majstra Európy Lászlóa Bogácsa.

Keď neskôr v Brne v domácej predolympijskej kvalifikácii zdolal moravského rivala Miloša Stehlíka, Torma ho radostne buchol do chrbta: „Je to jasné. Máš to v suchu.“

Všetko tomu nasvedčovalo. Z Prahy si dokonca od Zacharu vyžiadali miery na olympijský oblek.

Malé Baťovany sa tešili, že budú mať troch olympionikov, lebo nádejne sa črtali aj šance šprintérky Olgy Strakovej.

A potom prišiel šok: v konečnej sedemdesiatšedmičke československej výpravy figuroval len Torma.

* * *

Torma mal v Londýne dvadsaťšesť. Bol v najlepších rokoch a v najlepšej forme.

Na Kanadanovi Blackburnovi v druhom kole turnaja sa s chuťou vyvršil za to, že v šatni odmietol prijať ruku, ktorú mu podával – vraj až v ringu. „Tam už na to nebudeš mať čas,“ zaškaredil sa naňho. Pred druhým gongom bolo po zápase. Podobne dopadol Španiel Diaz vo štvrtfinále.

Potom mu však opuchlo zápästie ekrazitovej lavačky, na ktoré dlhšie laboroval. Keby len opuchlo – aj bolelo. A ako.

„Julo si podvrtol zápästie,“ spomína dnes už vyše 90-ročný profesor Pavel Handzo, ktorý bol lekárom čs. výpravy v Londýne. „Röntgen našťastie vylúčil zlomeninu. Upokojil som ho: Dostaneš injekciu a bolesť ustúpi. Problém bol pichnúť ju tak, aby si to počas obvyklej predzápasovej lekárskej prehliadky nevšimli a nevyradili ho ako neschopného boja. Ale podarilo sa. Zvolil som naozaj malé množstvo novokaínu. A osobne som mu zaviazal bandáž.“

Niektorí odborníci označili Tormovo víťazné semifinále s mladým, ani nie 21-ročným Talianom D'Ottaviom za najkrajší duel olympiády.

Hneď po ňom sa šiel pomotať k opusteným stupňom víťazov, čo stáli obďaleč. Vystúpil si rovno na najvyšší. Akurát sa tam objavil ktosi z vedenia československej výpravy. „Čo, svedčí mi to?“ spýtal sa.

Pred finále dobehol lekár do Empire Pool na poslednú chvíľu, lebo mal na starosti aj basketbalový tím. Aby ho mohol opichať, Torma sa musel vypýtať na záchod.

V rozcvičovni však už ako vždy hral kinga. Americkému súperovi Herringovi vraj dokonca žartovne hrabol päsťou do čiernych kučier. Až jeho sekundant musel požiadať Tormovho, aby ho skrotil.

V šatni to ešte šlo, v ringu už nie. Posledný gong finále zaznel krátko po tom, čo sa Herring zdvihol z podlahy.

„Torma bol pravdepodobne najlepší defenzívny boxer súťaže a zároveň silný aj v útoku,“ konštatuje oficiálna správa organizátorov londýnskej olympiády 1948 a dodáva, že „jeho chladnokrvnosť vyvážala konkurentov z rovnováhy“.

Jej boxerskú časť zrejme písal Angličan Rudyard H. Russell, ktorý sa neskôr, už ako prezident Medzinárodnej boxerskej amatérskej asociácie (AIBA), vyjadril, že žiaden boxer naňho nezapôsobil tak silne ako Torma.

* * *

„To, že ma vyradili z konečnej nominácie na olympijské hry 1948, sa ma silno dotklo. Namiesto mňa poslali do Londýna funkcionára, ktorý potom emigroval...

Pravdaže, dnes sa už na to pozerám s nadhľadom a na besedách či v spomienkach, ku ktorým ma zavše nútia novinári, s úsmevom vravím: Najprv mi vzali miery a potom letenku.

Vtedy som však mal len dvadsať a cítil som krivdu, lebo v štyridsiatom ôsmom som povyhrával všetko, čo sa dalo. Začal som uvažovať, či mi box stojí za námaľu, ktorú doň vkladám.

Keď už boli naši olympionici v Londýne, pricestovali na Slovensko boxeri Lazia Rím. Samozrejme, tiež bez olympionikov. Jeden zápas odboxovali v Trenčíne, druhý v Baťovanoch. Pre obe mestá to bola udalosť, v každom sa vôkol letných ringov zišli zo dve tisícky ľudí. A ja som nad talentovaným a ambicióznym rovesníkom Catanim oba zápasy jasne vyhral. To mi trochu dvihlo náladu.

No a potom Torma získal v Londýne zlato. Jeho úspech, ktorý som cez rozhlas a noviny intenzívne prežíval, mi pomohol zahnať chmúrne myšlienky. Keď mi po návrate farbisto vykreslil to, čo zažil, definitívne som sa rozhodol pokračovať.“

* * *

Baťovany boli po Tormovom návrate chvíľu pyšnejšie na Tormu než na Baťu. Direktor Trojan poňho poslal do Prahy firemné lietadlo aj so svojim osobným pilotom. Najskôr zakrúžilo nad zaplneným námestím, až potom zosadlo na letisku v Šimonovanoch. Tam už čakalo auto, z ktorého po dojazde do mesta baťovianski pästieri vyniesli šampióna rovno na nachystanú tribúnu.

Box potrebuje diváka väčšmi než ktorýkoľvek iný šport, lebo bez neho je bitkárstvom.

Na vagabundstvo sa však môže zvrhnúť aj s ním.

V ktorúsi nedeľu sa v Ľudovej jedálni boxovalo obuvnícke derby Baťovany – Nové Zámky. A neskončilo sa podľa papierových predpokladov. Čo horšie, ani podľa želania domácich fanúšikov. Baťovany nečakane prehrali 6:10.

Najľudovejšia časť nedeľňajšej klientely Ľudovej jedálne usúdila, že na vine bol ringový rozhodca Július Kamenický. „Veď uvidíš – počkáme si ťa,“ vykrikovali naňho počas zápasu.

Baťovianski boxeri poznali svojich fanúšikov, vedeli, že si dokážu stáť za slovom.

„Ty, Ondro, oni sú schopní toho Kamenického zbiť,“ prehodil Zachara v šatni Homolovi.

„Ale veď on za tú prehru nemôže. Prehrali sme si to sami,“ zareagovala ťažká váha.

„Veď práve...“

„Že by sme ho vyprevadili na vlak? Nedbám.“

Rozhodca vyšiel von v sprievode ochranky typu Laurel a Hardy: Zachara bol fífi pierko, Homola dvojmetrový valibuk.

Skalní sa s rešpektom rozostúpili. Kamenickému celou cestou nadávali, no biť ho si netrúfli.

Stanica v Baťovanoch bola drevená čakáreň chrániaca akurát pred zmoknutím. Taká plná ako v tú nedeľu nebývala ani vo všedné dni krátko po druhej, keď sa u Baťu rozhúkala siréna oznamujúca koniec šichty.

Zrazu niekto zhasol svetlo a začala sa mela.

Zachara dostal jeden kopanec, potom druhý, tretí...

V tme sa bije hlava-nehlava. Janko mal dvojité smolu: podobnú postavu ako rozhodca a navyše stál po jeho boku.

Ten neinkasoval ani úder. Len čo nastala tma, vypálil smerom, odkiaľ prichádzalo aspoň trochu svetla: na nástupište. Prebehol cez koľaje a zaľahol do priekopy za traťou.

Zachara sa v čakárni pozviechal zo zeme a keď došiel vlak, krivkajúc naň nastúpil. Hneď šiel k oknu a vyzeral Kamenického. Keď sa pohýnal, zbadal, že rozhodca doň naskočil z opačnej strany, ako bola stanica.

Do prázdnej jednotky. Baťovany mali fanúšikov až od Topoľčian, ale tí sedeli vo dvojke.

Zachara ho napriek tomu pre istotu sprevádzal až do Zbehov, kde mal rozhodca prípoj do Bratislavy, hoci pôvodne mienil v Chynoranoch prestúpiť na vlak do Trenčína k rodičom.

Ale v takomto stave za rodičmi? Vrátil sa do Baťovian.

Do rána mal nohu ako papuču, darmo si na ňu prikladal octanové obklady. Dokriľoval k lekárovi, a ten ho hneď poslal do nemocnice.

Zhodou okolností ho prideliť na izbu, na ktorej s vyviazanou nohou zranenou pri futbale ležal mladík menom Jozef Hrušovský. O pár rokov neskôr, už ako renomovaný športový karikaturista, kreslil do novín Zacharove portréty.

„Janko bol v ringu nepolapiteľný. Mal rýchle nohy a bol skvelý technik,“ spomína. „On nikdy nesurovel. To mu tí diváci nemali spraviť.“

* * *

„V nemocnici som si poležal zo desať dní. Ďalšie týždne doma, v Trenčíne.

Po mastenici na baťovianskej stanici som dlho chodil o čakanku. Dodnes tú nohu zavše cítim.

Tuším, kto ma to onehdy v tme na stanici dokopal, ale meno neprezradím. Odnesiem si ho do hrobu.

Počas maródky ma chodili navštevovať chlapci z boxerského klubu Meriny. A prehovárali ma, aby som sa vrátil do Trenčína.

Tu by sa ti také čosi neprihodilo, tvrdili. Zmlátiť rozhodcu by sa neodvážili ani najväčší zurvalci, veď vieš, aký rešpekt má policajt Kvasnica – len by sa na nich pozrel a už by stiahli chvost...

Keď prisadili, že aj nejaký bytík by sa možno pritrafil, začal som uvažovať. Chystal som sa totiž ženiť.

Najskôr som dlho váhal s rozhodnutím odísť z Baťovian a potom som dlho odkladal jeho oznámenie Tormovi. Až to napokon zo mňa vyšlo aj s ospravedlnením: Julo, prepáč, nemal som síl ti to skôr povedať...”

Pred hlavnou bránou Baťovej fabriky: zľava Zachara, Scheer, Torma a Hudák.

VI.

A BOXERA STE KDE NECHALI?

Papp raz Skudříkovi takú uvalil, že sa priamo v ringu pocikal.

To sa Zacharovi nemohlo podariť ani omylom. Kto ho nepoznal, hádal ho na všeličo, len nie na pästiara.

Keď prišiel koncom štyridsiateho deviateho s nastávajúcou na kubriansku faru požiadať o ohlášky, dôstojný pán Štefánek sa ich spýtal: „Deti, a čie ste?“

Predstavili sa: Ján Zachara a Anna Durasová.

„Pán Duras vravel, že príde boxer. Toho ste kde nechali?“ vyzvedal sa farár.

Boxeri sa v zásade delia na bijcov a technikov. Zachara mohol byť už na prvý pohľad len zo sorty tých druhých, aj to s prižmúrením oka.

Na fightera nedorástol. A keby aj bol dorástol, nepasovalo by to k jeho náture.

Na boxera bol nielen cintľavý, ale aj citlivý. Aby nedošlo k omylu: nie k sebe, ale ku všetkým vôkol. Vráťane súperov.

A ako sa ukázalo v baťovianskom prípade, dokonca aj k rozhodcom.

Život občas prináša pôvabné rozuzlenia.

Zacharovým trénerom po návrate do Trenčína sa stal rozhodca, ktorému na jeseň 1948 z vlastnej vôle robil bodygarda, keď ho chceli Baťovanci zbiť, a za ktorého omylom dostal nakladačku.

Július Kamenický, za vojny jeden z našich najlepších boxerov, potom rozhodca, sa na jar 1949 zamestnal v plánovacom oddelení Meriny a keďže boxerský oddiel textilky práve nemal trénera, dnešným slovníkom povedané, angažoval ho. V skutočnosti ho poprosil, či by si po robote nenašiel čas a nepomohol.

★ ★ ★

„Trénera v dnešnom ponímaní som vlastne nikdy nemal. Tak ako ďalší, ktorí so mnou boxovali. Pre súčasných špičkových športovcov je to asi nepochopiteľné, ale taká bola doba.

Najviac mi určite dal Torma, ale on bol v prvom rade sám aktívnym boxerom. Že nám nezištne odovzdával to, čo sa v Budapešti naučil a čo pozorovaním získal, bola jeho dobrá vôľa a šlo to aj na jeho vlastný úkor. Aj to, že nám neraz robil sekundanta. Mne zvlášť často, lebo na mňa trpel.

Ja som neoplýval veľkou silou, jej nedostatok som nahrádzal šikovnosťou a rýchlosťou. Bol som rád, že mám učiteľa maďarskej školy, ktorá bola trochu južanskejšia, čiže technickejšia. Silový, hrubý box sa mi nikdy nepáčil.“

★ ★ ★

Na európsky šampionát 1949 do nórskeho Osla poslalo Československo osem boxerov a s nimi ako sprievod slovom aj písmom jedného lekára.

Vtedy ešte nechodili so športovcami perepúte realizačných tímov, ale čo je málo, to je moc. Ota Mašek, jediný československý žurnalista, to v Sokolských novinách označil za absurdné, podobne ako štvordňové sústredenie na Jílovišti. Maďari a Poliaci sa pripravovali spoločne viac než mesiac.

Nóri postavili ring s letnou striedkou do prostriedka trávniku svojho športového chrámu: štadióna Bislett, ktorý sa o tri roky stal hlavnou arénou zimnej olympiády 1952. Vďaka tomu, ale najmä vďaka desiatkam svetových rekordov v atletike i v rýchlokorčuľovaní ho v roku 1999 americký časopis Sports Illustrated zaradil medzi 20 svetovo najchýrnejších športovísk 20. storočia.

Ján Zachara sa rok po dvadsiatke konečne dočkal debutu na majstrovstvách Európy. Žreb mu na úvod postavil do cesty Dána Henninga Jensena. Zakrátko sa ukázalo, že aj rozhodcov. Zápas mal taký jednoznačný priebeh, že spravodajca americkej agentúry United Press (predchodca UPI) ani nečakal na verdikt rozhodcov a do sveta poslal správu, že na body vyhral Čechoslovák Zachara.

Dorazila aj do českých a slovenských redakcií. O čosi neskôr však aj oprava: nevyhral Zachara, ale Jensen.

„Svinstvo!“ precedil cez zuby Torma. Verejne však vyskakovať nemohol, lebo ho čakali vlastné zápasy. (Napokon všetky vyhral a ako víťaza welterovej kategórie ho vyhlásili aj za najtechnickejšieho borca šampionátu.)

„Lívanský aj Zachara boli odrovnaní rozhodcami hneď v prvom kole, hoci jasne vyhrali,“ tvrdil Mašek. Zbor rozhodcov bol podľa neho „totálne ovládaný členmi zmarshallizovaných krajín“. Fakt je, že Zacharov zápas, ktorý ako ringový viedol Talian, bodovali Francúz, Ír a Škót.

★ ★ ★

„Rozhodcovia na veľkých podujatiach skladajú sľuby čestnosti, ale mnohí z nich na ne okamžite zabudnú a rozhodujú nie na základe toho, čo vidia, ale podľa toho,

kto je odkiaľ. V pozadí, žiaľ, veľmi často býva politika. To bol aj prípad majstrovstiev Európy 1949. Rozhodcovia z východného bloku, kam patrilo Československo, sa v Osle ocitli v absolútnej menšine.

Verdikty vo vlastných zápasoch som vždy hodnotil opatrne, bol som radšej, keď sa k nim vyjadrovali iní. O mojej prehre s Dánom Jensenom, pokiaľ viem, všetci konštatovali, že bola nespravodlivá.

Zažil som v kariére aj pár ďalších diskutabilných rozhodcovských výrokov, ale väčšiu krivdu na vrcholnom podujatí, ako bola táto, som už našťastie nepocítil.

Spomínam si však na medzištátne zápasy, v boxe volakedy veľmi časté najmä medzi vtedajšími takzvanými ľudovodemokratickými krajinami. Takmer vždy sme vonku prehrali a doma vyhrali. Vysvetlenie zdanlivo bratského delenia bolo prosté: hostiteľská krajina mala právo postaviť o jedného bodovacieho rozhodcu viac.

Box patrí medzi športy s dosť veľkým podielom subjektivismu v rozhodovaní. Podobne ako v gymnastike či v krasokorčuľovaní športovcovi v ňom možno – obrazne – ublížiť aj pol bodíkom.

Volakedy som si myslel, že najväčší problém je v tom, že rozhoduje priveľa tých, ktorí nikdy neboli boxermi. Potom som si však začal pozorne všímať tých, ktorí nimi boli, a zistil som, že aj medzi nimi je mnohým košeľa bližšia ako kabát...

Takže najväčší problém je v čestnosti. Tej skutočnej je v ľuďoch menej, ako by sa patrilo.

* * *

V štyridsiatom deviatom mal Zachara rukovať. Merina sa však aj jeho zásluhou vyšplhala na druhé miesto v celoštátnej lige, a tak, aby dostal odklad, poslala ho študovať textilnú priemyslovku do Ružomberka.

Tušil, ako to dopadne. Vedel opravovať tkáčske stavy, ale nemal ani poňatia o textilných surovinách či technikách.

„Kto niečomu nerozumel?“ spýtal sa učiteľ, keď dokončil výklad.

Dvihol ruku. Nabudúce zasa. A zasa.

„Ale ja sa nemôžem stále s tebou zdržovať!“ vybuchol kantor.

Zachara si ešte v ten deň na rybárpolskej slobodárke pobalil veci a na druhý deň sa hlásil v Merine.

Hneď z príchodu natrafil na šéfa odborov.

„Preboha, čo tu robíš?“

„Doštudoval som.“

„Po troch mesiacoch? Mal si vydržať. Teraz ťa povolajú na vojnu. A klub ťa tak potrebuje...“

Začiatkom roku 1950 dostal povolávací rozkaz.

Do Sabinova.

O pár dní boxoval za Československo proti Fínsku v Dubnici. A o ďalších pár za Merinu v Trenčíne proti pražskej ATK.

Čo? Do Sabinova?

V Prahe sa zhrozili a začali žeraviť telefóny. Napokon mu zvestovali:

„Žiaden Sabinov. O tri dni sa hlás v ATK.“

* * *

Vlak vyplul branca Zacharu na „Wilsoňáku“, pražskej hlavnej stanici, ktorá dva roky po Februári prekvapujúco ešte stále niesla meno niekdajšieho amerického prezidenta. S veľkým dreveným kufrom sa terigal dolu Václavákom a rozmýšľal, ako sa dostane na Strahov. Vtom ho tľapol po pleci akýsi mladík.

„Nazdar, Jáno, jak se máš!“

Tvár mu nič nehovorila.

„Dddobre,“ zahabkal. „Ale odkiaľ vieš, ako sa volám?“

Zarehotal sa: „Ty vole, vždyť to máš na kufru.“

„Jááj,“ zatiahol a tiež sa rozrehotal. Merina totiž nechala vyrobiť brancom kufre aj s menovkami.

Druhá úsmevná príhodička na zvítanie sa s Matičkou naňho čakala v drevených barakoch ATK s terovými strechami na Strahove.

V ten istý deň nastupovali aj František Majdloch a Horymír Netuka, kolegovia z reprezentácie. Keď sa zbadali, navzájom si so smiechom ukazovali na hlavy. Jeden, druhý aj tretí ju mali ako koleno. Aby hlavy nemuseli zveriť vojenským holičom, vyholili si ich ešte doma sami.

Keď ich zazrel štábny kapitán Janíček, vyvalil oči a pohoršene zareagoval: „Jak to vypadáte, kluci?“

Hneď im dal školenie, že ATK nie je bežný vojenský útvar, ale Armádný telovýchovný klub určený vrcholovým športovcom, že zaň hrajú aj prvoligoví futbalisti a že či si vedia predstaviť, čo by sa dialo na Letnej, keby proti Sparte vyrukovala jedenástka holohlavých.

To si teda Zachara predstaviť nevedel. Ale už vedel, že ho čaká trochu iná vojna než tá, čo ho minula v Sabinove.

VII.

BUĎ AJ ON, ALEBO ANI JA

Sprvu trénovali len dopoludnia. Popoludní a večer chodili strážiť.

Boxeri ATK si navliekli mundúr, vzali flintu a obchádzali Strahov. Jeho početné štadióny na čele so spartakiádnym s hľadiskom pre štvrt milióna ľudí, ale tiež vilovú štvrť pod nimi s budovami niekoľkých zahraničných veľvyslanectiev.

V dennom rozkaze sa občas objavilo aj politické školenie, brigáda či družobná návšteva robotníkov v ČKD.

V päťdesiatom prvom však do Prahy zavítal legendárny tréner hokejovej zbornej Anatolij Tarasov a po jeho prednáške o sovietskom systéme armádneho športu, ktorú si vypočul aj minister obrany Alexej Čepička, nastali zmeny.

Sovietsky zväz – náš vzor. Keď do strážnych služieb nechodia sovietski armádni športovci, nebudú ani naši. Keď im varia vyškolení kuchári, a nie bežní vojaci, budú aj našim.

O tom, ako to je s politickými prednáškami v Sovietskej armáde, sa Tarasov nezmienil, takže tie ostali.

* * *

Zachara zvykol už predtým občas zájsť večer k Hoyerovi. Keď práve nemusel strážiť. Po tom, čo Čepička služby zrušil, navštevoval ho častejšie.

Hoyer bola inštitúcia stará a v tej dobe už aj háklivá skoro ako Baťa. Fungovala aj po znárodnení, no nie pod pôvodnou hlavičkou, a neodporúčalo sa ju verejne chváliť. Ako všetko, čo sa pokladalo za prežitok.

Fridolín Hoyer, veľký český propagátor silových športov, založil pred vyše sto rokmi prvé fitnesscentrum v Európe. Na pražskom Karlovom námestí. V roku 1915 ho presťahoval do podchodu hotela Zlatá hus na Václavskom námestí a získal si noblesnú klientelu: chodiť k Hoyerovi patrilo k honoru.

Zachara už zažil len jeho syna Jiřího, zamlada boxera, baletníka a za prvej republiky aj pioniera rozhlasových rozcvičiek, ktorý pokračoval v tom, čo začal otec. V telocvični na spodku Václaváku trávil dni a večery aj v čase, keď už oficiálne nepatrila Hoyerovcom, ale podniku pražskej radnice.

* * *

„K Jiřímu Hoyerovi chodil všetko, za mojich pražských čias napríklad viacero zahraničných diplomatov, neskôr údajne aj Karel Gott. Mal obrovskú autoritu, bol to elegán, gymnasta aj tanečník a vynikajúci psychológ.

Počas svojich 25-minútových lekcii bubnoval do taktu paličkou a po každej mal človek pod sebou kaluž potu. V prestávkach medzi nimi vedel nesmierne pútavo rozprávať.

V telocvični mal všetko. Dokonca aj malý ring trikrát tri metre vypodložený gumou, ktorá výdatne pérovala a nôžkam dala zabrať. Samozrejme, aj boxerskú hrušku – najlepšiu u nás, takú, čo päť pružne vracala späť.

Nemal som chuť flákať sa po krčmách s paprdákmi, takže som bol jeho častým hostom. Oblúbil si ma a čoskoro mi umožnil trénovať uňho grátis. Revanšoval som sa mu tým, že som si zavše v jeho veľkých predvojnových rukaviciach opatrne zaboxoval s niekým z jeho diplomatickej klientely, ak o to prejavil záujem.

Keď som bol uňho naposledy pred helsinskou olympiádou, z rohu dlho uprene sledoval môj tréningový tieňový box. Potom pokýval hlavou a povedal: Jeníku, myslím si, že to bude dobré. Od fachmana mi to nesmierne dobre padlo.“

* * *

Sústredenia Zachara nenávidel. Tomu predolympijskému v päťdesiatom druhom v Zruči nad Sázavou sa však nemohol a ani nechcel vyhnúť.

Širší káder boxerskej reprezentácie býval v hoteli, no riadil sa armádnym, dobou poznamenaným režimom.

Po budičku rozcvička, ranný beh, upratovanie izieb (pästiari síce bývali len vo dvoch, no tie povinne súťažili v denne vyhodnocovanej „súťaži čistoty“) a až potom prišli na rad raňajky.

Po nich politické školenie a prvá tréningová fáza. A po obede druhá: niekedy v telocvični, niekedy v prírode. Podvečer kúpanie v Sázave alebo futbal.

Na Sázavsku sa zišla dobrá partia. Zachara si okrem Tormu výborne rozumel najmä s Františkom Majdlochom. Keď Moravan vytiahol svoju neodmysliteľnú píšťalku a Slovák sa rozospieval, konkurovalo to sobotňajšej zábave, na ktorú do Zruče s prevahou mladých žien (lebo aj tu mal Baťa jednu z fabričiek) dochádzali vojaci až z Benešova a zo trikrát ju navštívili aj budúci olympionici.

Tí dvaja najľahší z reprezentačného kádra si k predpísaným tréningovým dávkam dobrovoľne pridávali trojkilometrový beh po pražcoch železničnej trate. Jazdil na nej iba Sázavský expres z Benešova do Žďáru, aj to len dvakrát za deň, a oni presne vedeli kedy.

Mestečko bolo hrdé, že hostí budúcich olympionikov a ponúklo, že zdravotný dohľad na nimi prevezme závodný lekár miestnej fabriky. Zväz bol rád, že nemusí zabezpečovať to, na čo by sa bol inak s prehľadom vykašľal.

Aj najlepšie mienená iniciatíva sa však môže obrátiť proti tomu, kto s ňou vyjde.

Lekár odobral boxerom krv a z výsledkov rozborov nadobudol podozrenie, že sa v tíme šíri žltáčka. Zalarmoval sanitku, ktorá niekoľkých z nich hneď odviezla do Prahy. Rovno na infekčné oddelenie.

Na ňom novými rozbormi na druhý deň zistili, že ak nadlimitné hodnoty čosi signalizujú, tak nadmerné tréningové dávky, rozhodne nie žltáčku, a všetkých poslali späť.

Potom prišiel ďalší zákon schválnosti. V „sparingu“ dvoch najlepších kamarátov Majdloch nechtiac Zacharovi roztrhol pravé obočie.

Závodný lekár mu ho namiesto zošitia len spojil svorkami.

Obočie však začalo hnisieť. A tak znova sanitka a znova smer Praha.

Lekár Rudej hviezdy Jiří Čechura prevrátil oči a urobil to, čo mali už v Zruči: obočie zašil.

★ ★ ★

„Krásne sa mi zacelilo, jazvu skoro nevidieť,“ pochvaľuje si Zachara po takmer šiestich desaťročiach.

Na portréte v helsinskej olympijskej legitimácii má však obočie ešte zafačované. Kvôli nemu takmer neodletel na svoju najslávnejšiu olympiádu.

Zranenie zahrlo do karát pár zväzovým funkcionárom, ktorí chceli Majdlocha, Netuku a Zacharu pri zužovaní nominácie odpísať ako neperspektívnych.

Bez Tormovho požehnania si to však netrúfli.

Darmo, bol úradujúci olympijský šampión i majster Európy 1949. V trénerskej núdzi, akou vtedy trpel československý box, neexistoval vhodnejší kandidát na trénera reprezentácie. Pár českých boxerských novinárov ho šéfom zväzu priam vnucovalo, ale oni ho nechceli. A vedeli prečo. Torma v preklade z maďarčiny je – chren.

Miroslav Hazucha, jeden z mála slovenských, Tormu po smrti vystihol dvoma vetami:

„Dobrák so srdcom na dlani pre toho, kto ho pochopil a kto bol sám charakter. Neskrotnou náturou, otvorenosťou a pravdovravnosťou si však narobil i nepriateľov.“

Niekoľko mu ich pribudlo aj pred helsinskou olympiádou 1952.

Keď v Tyršovom dome začali zväzoví funkcionári rozvíjať úvahy, koho by bolo potrebné zo širšej nominácie v záujme budúcnosti československého pástiarstva vyradiť, Torma ich rázne zastavil:

„Aby bolo jasné: Buď aj Zachara, alebo ani Torma!“

VIII.

SO SVÄTÝM ANTONKOM ZA ZLATOM

Pästiari napokon cestovali do Helsínk piati: okrem Zacharu a Tormu aj František Majdloch, Bedřich Koutný a Horymír Netuka. S nimi ako tréner Miloš Králíček z Prostějova.

Leteli medzi poslednými. Každý z nich potreboval ešte nejaké to kilo zhodiť, Torma dokonca šesť a pol. Neplánovane začali už počas cesty. Lietadlo sa dostalo do vzduchovej bubliny, prepadlo o pár desiatok metrov a takmer všetci s bledými tvármi napochytro siahali po vrecúškach.

Svet rozdelený studenou vojnou sa spojil. Ale len na dva týždne a naoko.

Helsinská olympiáda 1952 bola prvou za účasti športovcov Sovietskeho zväzu, ktorý rok predtým Medzinárodný olympijský výbor konečne prijal za člena. Moskva si však pred premiérou dala podmienku: naša výprava bude bývať inde, v osobitnej Olympijskej dedine. Fíni zrazili opäťky a sovietske satelity tiež.

A tak Západ žil v Käpylä a Východ v Otaniemi – na baltickom pobreží blízko sovietskej námornej základne v Porkkale.

* * *

„Univerzitné mesto v Otaniemi pôsobilo úžasne upokojujúco. Už len svojou polohou. Leží bokom od mesta a rozprestiera sa uprostred lesíkov a jazierok.

Na ich brehoch sme hneď objavili dreveničky a v nich pre nás neznámu fínsku saunu. Mňa však ešte viac zaujalo vybavenie telocvični.

Uchvátil ma najmä punchingball, ktorý som videl prvý raz. Bleskurýchly a neúnavný sparringpartner v podobe lopty na strunách upevnených na strope aj v podlahe. Na princípe každá akcia vyvoláva reakciu si lopta nenechávala nič páčiť. Na úder v mihu reagovala protipohybom. Bolo potrebné uhnúť sa jej ukročením či odklonením a vzápätí jej zasadiť ďalší úder. Ale ona, potvora, bola okamžite späť.

To bola zábavka! Nechcelo sa mi od nej odísť. Mlátil som do nej v každej voľnej chvíli. Vzápätí som zašiel do sauny a cítil som sa zasa čerstvý ako rybička.

Celú olympiádu som prežil v pohode. Aj vďaka lekárovi Pavlovi Handzovi, ktorý sa o športovcov staral priam otcovsky. Dokonca ani na stravu sme sa nemohli

sťažovať. Naopak, bola jedinečná, domáca. Veď výprava mala svojho kuchára. Pán Bidermann z hotela Paríž patrila v tom čase v Československu medzi kuchársku elitu. A mne vždy odložil čokoládu, lebo vedel o mojej slabôstke.“

* * *

Zachara mal dvadsaťštyri rokov, ideálny vek, ale bol plachý na to, aby sníval o zlatej medaile.

Veď ju ani nikto od neho nečakal. Ledva sa dostal do nominácie.

V definitívnej štartovej listine perovej kategórie sa objavili mená tridsiatich boxerov. Dvomi dali v prvom kole voľnú kartu. Nebol medzi nimi. A keby aj bol, medzi prehrou v prvom kole a prehrou v druhom, ale v prvom zápase, nie je veľký rozdiel.

Predsavzal si, že myslieť bude vždy len na najbližší súboj.

Hneď pred prvým vytiahol z kufra ihlu a niť a dovnútra trenírok si starostlivo prišiel talizman: malého svätého Antonka.

Svätcovu plechovú miniatúru mu sestra Mariška priniesla ešte v štyridsiatom siedmom z procesie do Skalky pri Trenčíne, najstaršieho pútnického miesta na Slovensku.

Väčšinou mu prinášala šťastie. Tolko ako tentoraz však ešte nikdy.

* * *

Zacharova cesta pästiarskym turnajom v helsinskej Messuhalli mala napokon až päť štácií. A bola cestou za senzačným zlatom.

Najskôr jasne vybodoval 26-ročného Švéda Åkeho Wärnströma boxujúceho podobným štýlom ako on a po dni voľna aj skúseného 30-ročného Kórejčana Su Byeong-rana, ktorý štartoval už v Londýne 1948.

Defenzívny štýl na Kórejčana platil. Tlačil sa do Zacharu, ale párkrát na to doplatil, lebo vletel do jeho bleskového úderu. Aj on však občas inkasoval.

„Chod' za Bidermannom, nech ti dá kúsok hovädziny. Tá ti modrinu do rána vytiahne. Najlepšie je postrkať do nej kúsok ľadu,“ radil Torma, keď zazrel sinku pod jeho okom.

Zo štvrtfinálového súpera mal Zachara vetry. Čakal ho Maďar János Erdei, od ktorého rok predtým v Budapešti dostal nakladačku.

Torma bol pečený-varený u Maďarov, ktorí bývali v Otaniemi v rovnakom

bloku. Z výzved prišiel s kyslou tvárou. „Janči má dlhé ruky, silný úder a verí si,“ konštatoval, no hneď dodal: „To však neznamená, že máš pustiť do gatí. Je od teba o vyše roka mladší.“

Julo s ním tentoraz nešiel do haly. Ostal v izbe, lebo večer aj jeho čakalo štvrtfinále.

Keď sa Zachara vrátil, našiel Tormu na posteli.

„Vyhral si?“ spýtal sa.

Nemusel ani odpovedať, radosť mu kričala aj z očí.

Bol to súboj Erdeiových dlhých rúk a Zacharových rýchlych nôh. Rozhodla ho Slovákova lepšia kondícia.

„Oproti predošlému zápasu, ktorý jasne vyhral, som zmenil spôsob boja, a on na to prišiel neskoro. Možno ma však aj trochu podcenil,“ pripustil ohľaduplný Janko.

Po zápase vletel do spŕch doktor Pavel Handzo.

„Kde je ten Zachara?“

„Tu! To som taký zrichtovaný, že ma nie je poznať?“

Lekár si s úsmevom utrel zarosené okuliare a keď si dôkladne poobzeral jeho tvár, poznamenal, že to, chvalabohu, nie je také hrozné, aby nemohol vyhrať aj zajtra nad Juhoafričanom Leonardom Johnom Leischingom.

Vzal to ako nenápadné povzbudenie. Spomenul si, že Handzo stál pred štyrmi rokmi za Tormovým zlatom v Londýne.

Žiaľ, ešte v ten večer sa ukázalo, že Torma ho v Helsinkách neobháji. V boji o postup do semifinále welterovej váhy tesne prehral s Poliakom Zygmuntom Chychlom. Chýbali mu sily stratené zhadzovaním nadbytočných kilogramov.

Vzal to chlapsky a na druhý deň sprevádzal Zacharu na váženie pred semifinále.

Juhoafričan, ktorý sa nechával oslovovať „Len“, vyskočil na váhu prvý. Po ňom Slovák.

Keď z nej Zachara zišiel, primotal sa k nemu jeho včerajší súper János Erdei. Chcel mu niečo povedať, ale potreboval na to tlmočníka.

„Gyusi, kérem szépen,“ zakričal na Tormu.

„Tessék, Jancsi.“

Erdei mu čosi zamondokoval a Torma s úsmevom vysvetlil:

„Hovorí, že ak vyhráš aj dnes, máš uňho štangľu uhorskej salámy.“

Sľub splnil. Zachara totiž naozaj vyhral aj nad Leischingom. Zo štvrtfinálových rivalov sa napokon stali dobrí kamaráti.

★ ★ ★

Bol vo finále! S tým nikto nerátal. On najmenej. A keby aj, tak by to zo skromnosti nepriznal.

Ani čoby naozaj nad ním držal ochrannú ruku svätý Antonko. Ale nebolo to len tým. Ba vôbec to tým nebolo. Ochrannú ruku nad sebou držal sám.

Boxoval úžasne sústredene a takticky. S vedomím, že v ringu stačí jeden mylný pohyb a je zle. S obdivuhodným technickým fortieľom, navyše s dôrazom uňho až nebývalým. K tomu tie jeho nohy...

Vydržia však aj piaty zápas za šesť dní?

Talian Sergio Caprari mal za sebou o zápas menej, lebo v prvom kole chytil voľný žreb.

Bol to júnec, dvadsiatku oslávil iba týždeň pred olympiádou. Sníval o profesionálnej kariére, a tak sa aj správal. V šatni sa kokošil, až mu nadsakovali husté čierne kučery a pritom si zdanlivo bezstarostne nôtľ serenády.

To nebol Zacharov štýl. Rád spieval v kostole aj medzi kamarátmi, ale pred zápasom? Napriek tomu mu preletelo hlavou, že popri Talianovi pôsobí ako omrznutý misionár.

„Nevšímaj si ho, cirkusanta,“ poznamenal Torma, ktorý neomyľne vytušil, nad čím rozmýšľal. Tréner Králíček sa pousmial, lebo tak ako všetci dobre vedel, že Torma s gustom podobne brnkáva na nervy súperom.

Vtom vošiel dnu rozhodca s dvoma škatuľami pod pazuchami a obradne, ako sa na vážnu chvíľu patrilo, z každej vybral po páre rukavíc. Ako keby práve opustili výrobnú linku.

Olympijské finále sa boxuje v nepoškvrnených rukaviciach. V rukaviciach na jednu, len túto a nijakú inú príležitosť. Po finále ich síce pástari musia vrátiť, no o pár týždňov im ich prostredníctvom národného zväzu pošlú na pamiatku.

Vtedy sa ešte používali ľahšie, osemuncové, iba 228-gramové. Zacharovi práve také vyhovovali.

Narýchlo si ich prehliadol. Vnútri pravačky zvonka čokoládovej a z dlaňovej strany bielej farby objavil červený štítok, na ktorom stálo:

Produce of Denmark. Approved by AIBA. A ešte päť kruhov a rok 1952.

Na viac nebolo času.

O chvíľu ho už aj s Caprarim viedli do ringu.

IX.

ZASLZTE, KEĎ NIET SÍL

Bola sobota, písal sa druhý august 1952, predposledný deň Hier XV. olympiády a v Messuhalli zaznel úvodný gong Zacharovho životného zápasu.

Caprari, ako sa dalo čakať, sa hneď vehemente pustil do útoku. Technici nikdy nezačínajú zhurta. Talian však bol skôr bijec.

Čochvíľa zasvišťala vzduchom jeho tvrdá pravačka. Zacharovi prečesala len vysokého ježka, čo vtedy nosil na hlave. Stihol sa skrčiť. Vzápätí zakontroval, čo Talian zjavne nečakal. Žiadne hrozivé údery, ale bola ich sprška.

Zachara vedel čítať súperov. Monitoroval ich očami, kým mozog vyhodnocoval aktuálne úmysly ich pästi a druhoplánovo pátral po podstate taktiky, čo zvolili.

Talian sa spolieha na silu, signalizoval mu. Zarád rýchlou v celom diapazóne: rúk, nôh, celého tela, ale najmä hlavy.

Hlavu nemáš na to, aby ti ju otlkali, ale aby rozmýšľala, často opakoval jemu aj ďalším Torma.

Pred týmto zápasom mu poradil: „Trikrát udri a uteč.“

„Ale nepovedal, kam,“ smeje sa po rokoch Zachara.

Vtedy však nemal čas ani chuť na žartovanie.

Caprari sa ukázal ako vážny súper. Napriek tomu prvé a azda aj druhé kolo vyznelo jemne v Zacharov prospech. Tým si však pästiar nikdy nemôže byť istý a už vôbec sa na to nesmie spoliehať.

Pred posledným kolom bolo isté len to, že rozhodne buď jeden tvrdý direkt, alebo kondícia.

O tom prvom Zachara mohol nanajvýš snívať. Kondične sa však cítil tak dobre, ako nikdy predtým.

Jeho direktom boli nohy.

Direkt v pravej chvíli posielali telo mimo nebezpečenstva a v príhodnej chvíli ho zas naštartovávali do úderu.

Nenávidel vysoké topánky, lebo mu pripomínali profesionálny box, ktorému nefandil. Najmä však nedávali nohám slobodu, akú tie jeho potrebovali na sidestepy, duckingy a ktovie ako ešte všelijako sa tá pohybová ekvilibristika, ktorej bol schopný, nazýva.

Najradšej mal topánky len tesne nad členky. Hlavne, aby sa nešmýkali. Práve také mal vo finále na nohách.

To však vôbec neznamená, že si mohol vyberať. V skutočnosti to boli jediné boxerské boty, čo vtedy mal. Kúpil si ich svojho času sám a už čosi pamätali.

Z telovýchovného skladu na Poříčí pred odletom vyfasoval len modré tepláky, červené tričko so štátnym znakom a biele trenírky. Plus oblek a košele. Po návrate musel všetko vrátiť.

Nielen on, všetci olympionici. Topánky vracat nemuseli, lebo žiadne nedostali. Každý chodil po Helsinkách v tých, čo vylovil z domáceho botníka. Samozrejme, každý v iných. A to sa vtedy Československo hrdilo, že je obuvníckou veľmocou.

Ale späť do ringu. V ňom sú ľahké nohy ku koncu zápasu hodné ako ťažký úder.

V záverečnom kole Caprarimu oťaželi ruky. Do úderov sa silil, nemali rúznosť z úvodu zápasu. Vôľa mu ešte fungovala, no Zachara si už nemusel dávať taký pozor, čo využíval na častejšie série zrýchlených úderov, po ktorých odskakoval do úctyhodného bezpečia. Taliana nemali šancu ohroziť, ale bodoval nimi.

Aj on však už mal boja plné zuby a aj preňho bol gong vykúpením.

Po čudných verdiktoch z európskeho šampionátu 1949 si ani spravodajca AP netrúfol poslať správu o výsledku pred jeho vyhlásením. Prípad z Osla sa však, našťastie, nezopakoval.

Keď z reproduktorov zaznelo, že olympijským víťazom je Zachara, pár desiatok Čechov a Slovákov v helsinskej veľtržnej hale chytil ošiaľ.

Do ringu vletel Torma, ktorý dovtedy sedel pod ním, a s ďalšími pästiarmi aj basketbalistami vyniesli z neho Zacharu na ramenách.

Medzitým v zákulisí rozmnožili oficiálny výsledkový protokol finálového duelu Zachara – Caprari s bodovými verdiktmi rozhodcov:

H. Ericson (Švédsko) 59:57

E. Laukedrej (Poľsko) 59:58

W. van Eecken (Belgicko) 58:60.

Potom do ringu došikovali stupeň víťazov a naklusala aj olympijská vrchnosť. Ale musela si chvíľu počkať, aby mala koho dekorovať...

Bola sobota, písal sa druhý august 1952, on stál najvyššie, ako sa dalo, a halou znela československá hymna.

★ ★ ★

„Dodnes tomu nemôžem uveriť: počas ceremoniálu mi nevypadla ani slza. Torma sa v Londýne rozplakal, ja v Helsinkách nie. Pritom, keby ste videli moje oči na pohreboch či pri sledovaní Pošty pre teba...

Veľkosť chvíle som si vtedy neuvedomoval. Hlavou som bol ešte v ringu. Finále ma stálo neskutočne veľa síl. Keď zaznel gong, bol som predovšetkým rád, že sa skončilo. Ani som sa nezamýšľal nad tým, či ma vyhlásia za víťaza, alebo nie. V prvej chvíli mi to bolo jedno. Až keď rozhodca dvihol moju ruku, došlo mi, že som vyhral.

Aj po rokoch si myslím, že finále nebol pekný zápas. Keď je v hre veľa, ide krása bokom. Je to pochopiteľné, hoci voči divákovi asi nespravodlivé.

V treťom kole sme už obaja prestávali myslieť. V hlave sme mali len hukot. Bolo to hop alebo trop. Chvalabohu, vyšlo hop.

Stovky ľudí sa ma neskôr spytovali, čo sa mi premietalo v hlave, keď som stál na piedestále a znela hymna. Ak mám byť úprimný, ani neviem. Všetko a nič.

Celý olympijský turnaj mal hrozne rýchly dej. Veď si len uvedomte: šesť dní, päť zápasov. Pred každým sakramentsky ťažká noc. Čo súper, to iný, vymyslieť na každého vhodnú taktiku, správne sa naladiť a nad každým vyhrať... A napokon príde deväťminútové finále s dvoma minútovými pauzami, po ktorom ste groy fyzicky aj psychicky.

Potom to tak dopadne: máte tisíc dôvodov sa rozcitolivieť, no nemáte síl.“

* * *

Československý šport takú úspešnú olympiádu ako v Helsinkách 1952 nikdy predtým ani potom nezažil.

Zacharova zlatá bola siedma v poradí. Posledná. Ale prvá a jediná slovenská.

Zátokova olympiáda bola zrazu trochu aj Zacharova.

Mestský rozhlas v Trenčíne púšťal informácie o nečakanom triumfe rodáka cez amplióny v mimoriadnom vysielaní priamo z rádia od reportéra Bohuša Ujčeka z Helsínk.

Len svokor sa o zaťovom úspechu dozvedel s oneskorením, lebo v tú sobotu s kubrianskou dychovkou ako jej kapelník vyhrával na zábave v Chocholnej. Avšak malým, zanedbateľným. Len čo sa ktorémusi z chasníkov obtrel chýr z Fínska o uši, pribehol k muzike a zakričal:

Kubrania hrajte, je o dôvod viac – máte olympijského šampióna!

Hraj, kapela, hraj! A tá hrala, hoci jej kapelník by bol rád čím skôr v Kubre, aby sa mohol o radosť podeliť so svojou dcérou a svojimi svatovcami.

Eufória zaplavila celú krajinu.

Vítanie výpravy z olympiády na zaplnenom pražskom Strahove vošlo do histórie a zrejme už nikdy sa nezopakuje.

* * *

„Bol to úžasný zážitok: z lietadla nás vyniesli na ramenách a v strahovskom defilé som kráčal v prvom rade po boku manželov Zátokovcov, kanoistu Holečka a členov trebonskej štvorveslice. Potom však prišlo sklamanie: podpredseda vlády Zdeněk Fierlinger v prejave všetkých zlatých vymenoval, všetkým poďakoval, ale o mne sa nezmienil ani slovíčkom. Dodnes neviem, či v texte preskočil riadok, alebo mu prejav napísali v predstihu a zabudli mu doň pripísať, že v predposledný deň sa olympijským šampiónom stal ešte aj niekto ďalší z Československa, ale fakt je, že ma odignoroval.“

Keď ma po strahovskej slávnosti volali do autobusu na slávnostný sprievod Prahou, povedal som veliteľovi: Ak si si nevšimol, mňa naň súdruh Fierlinger nepozval. Rozkričal sa: vrah musím.“

* * *

Ono je to trochu zložitejšie.

Ako vravievali staré matere, a platí to bez ohľadu na režim: musí je veľký pán, no nemusí ešte väčší.

X.

TO HESLO TU VISÍ NA PARÁDU?

Vtedy bol Zachara ešte v ATK, ale už strihal meter.

Boxeri v Otaniemi spískali protiarmádne sprisahanie. Dohodli sa: spolu sme do armády prišli, spolu z nej odídeme.

Vojenská kontrarozviedka zaspala. Minister obrany Alexej Čepička nemal poňatia ani o jednom, ani o druhom.

Olympijského šampióna pozval na prijatie, potriasol mu rukou, podaroval švajčiarske hodinky, ktoré statočne tikajú dodnes, a hrdo mu oznámil, že ho z čatára povyšuje na podporučíka.

Ministrovi pobočníci ho hneď šikovali do skladu, kde vyfasoval kožený dôstojnícky kabát. V duchu sa musel smiať: keby ste vy vedeli, ako mám rád uniformy a že tento kabát si ani nenavlečiem...

Najviac si cenil dvojtýždňový opušťák. V Trenčíne ho okrem manželky čakala aj ich päťmesačná Marianna. A, pravdaže, veľká sláva.

Meriňácky závodný časopis tvrdil, že presne v deň, keď Zacharu v Helsinkách ovenčili zlatou medailou, jeho dcérka prvý raz vyslovila „tata“. Zosumarizoval aj všetky budovateľské záväzky na počesť jeho triumfu. Napríklad predáčka Ružena Hollá sľúbila, že jej tkáčky splnia normy štvrtého roka Gottwaldovej päťročnice najneskôr 21. decembra. Členovia Sokolskej jednoty Merina sa zasa zaviazali odpracovať tisíc brigádnických hodín na štadióne pod Sokolicami.

* * *

„Dostal som viacero milých darčiekov. Prvé už v Helsinkách. Medzi výpravami ľudovodemokratických krajín bolo zvykom navzájom obdarúvať olympijských víťazov. Sovietska výprava mi venovala ebenovú škatuľku, bulharská pre zmenu vyrezávanú. Ja sa viem potešiť aj z blbostičiek a každú opatrujem.

Maďarská výprava, ako vypátral Torma, mi poslala akýsi porcelán, ale ten sa ku mne nedostal – pravdepodobne sa zapáčil niektorému z našich funkcionárov.

Vedenie trenčianskej Meriny mi darovalo tri metre látky, z nej som si dal ušiť oblek. Najmilší však bol darček jej zamestnancov – vyzbierali medzi sebou 10 200

vtedajších korún, čo bola približne výška mesačného platu. Doplatil som štyri tisícky a kúpil som si do bytu sekretár.

Zväzáci, ktorí stavali Priehradu mládeže, mi zasa venovali dvanásť dielov Stalinových spisov. Keď som zväzok rozbalil, zistil som, že ich nelistujem prvý: ktosi predomnou ich tak poctivo študoval, že si aj podčiarkoval. Posledné sa im potešili deti, keď si nimi šplhli v školskom zbere papiera.“

* * *

Na dôstojnícke funkcie v armáde práve začali povolávať takzvané robotnícke kádre. „Vzorného vojaka“ Zacharu by v prípade aktivácie asi ponuka neminula. A v päťdesiatych rokoch sa ťažko odmietalo.

Základná služba a dosť, povedal si.

Potreboval pre rodinu strechu nad hlavou. Keďže v Trenčíne sa nečrtala, nechal sa nahovoriť funkcionármi, ktorí zakladali Rudú hvězdu ako klub rezortu vnútra. Zavážilo aj to, že v Prahe žila manželkina sestra.

Zacharovci sa do nej sťahovali v marci 1953, akurát v deň Gottwaldovho pohrebu.

Zhodou okolností pár kilometrov od Gottwaldova (bývalého a budúceho Zlína) v nákladnej „erenke“ čosi strašne ruplo a vysvitlo, že stratila zadné koleso. Našli ho dvesto metrov stamodtiaľ v poli. Šofér auta ministerstva vnútra však nemal hever, tak si ho šiel požičať do najbližšieho domu. „Ale dosť sa ponáhľame,“ pripomenul. „Jáj, vy idete na pohreb súdruha Gottwalda, však,“ poznamenal pán, ktorý si všimol pražskú poznávaciu značku.

V Prahe mal box široké a vďačné zázemie. Na domáci šampionát v tom roku prišlo na Štvanicu desaťtisíc ľudí.

Zachara v prvých dvoch kolách finále s mladým Svitavčanom Kadlecom jasne dominoval, no na samom konci toho druhého sa mu po nevinnej zrážke hláv otvorilo obočie. Lekár mu v pauze krvácanie zastavil, ale stačil by jeden tvrdší úder na rovnaké miesto a obnovilo by sa.

Kadlec sa však prejavil ako charakter. V poslednom kole ani raz nenamieril na súperovu hlavu. Zožal možno väčší potlesk ako Zachara.

* * *

Vážnejšie zranenia sa mu vyhýbali, ale na obočie bol háklivý. „Chodil som trochu nesprávne hlavou dopredu,“ pripúšťa.

V päťdesiatom piatom na turnaji ľudovodemokratických krajín v Sofii sa jeho obočie stalo predmetom roztržky v československej výprave a následne aj disciplinárneho pokračovania.

Už po prvom zápase mu ho musel lekár Miloš Trubl zošit štyrmi stehmi.

„Jeník, v tomto stave nemôžeš do ringu,“ povedal mu.

Reprezentačný tréner František Pazdera si však pred ďalším zápasom postavil hlavu.

„S tým sa dá boxovať.“

„Nedá,“ stál si za svojim Zachara.

Hlasy v hotelovej hale naberali na decibeloch.

„Dá.“

„Nedá. Aj doktor Trubl to tvrdí.“

Pazdera však medzitým lekára spracoval. Už inú húdol.

„Vieš, dáme na to krunier, aký používajú Sovieti, a bude sa dať.“

Krunier je pekné svinstvo: na obočie sa nakydá lepidlo a prelepí sa náplastou. Stačí jeden nešťastný úder a vytrhne obrvy aj s koreňmi.

Zachara preglgol.

„Keď to ty, Miloško, hovoríš, tak dobre. Ale ty, tréner, nemáš gebír ma nútiť.“

Zachara napokon nastúpil, ale boxoval nanajvýš opatrne. A prehral.

Prehrala aj celá reprezentácia a olympijského víťaza po návrate predvolali pred disciplinárnu komisiu.

Ten predtým zástupcu veliteľa Rudej hvězdy kapitána Vandourka, bývalého stolného tenistu, pripravil na najhoršie: že ho asi vyradia z reprezentácie a možno mu aj zastavia činnosť.

Na disciplinárke to naozaj k tomu smerovalo. Jej členovia aj Pazdera si Zacharu jeden po druhom podávali. Václav Panzner, redaktor z Mladej fronty, si všetko svedomite zapisoval.

Zrazu vošiel Vandourek.

„Súdruh Zachara, ako viete, je náš reprezentant, preto sa chcem spýtať, čo sa mu kladie za vinu.“

Nastalo ticho. Prerušil ho až redaktor Panzner: „Súdruhovia, hovorte, lebo ja to tu mám všetko zaznamenané.“ A začal citovať.

„Ak sa Zachara previnil, tak ho potrestajte, ale ak bol zranený – a zdá sa, že bol – tak nevidím dôvod. To heslo vám tu visí na parádu?“ povedal Vandourek a ukázal na stenu s veľkým transparentom „Športom k zdraviu“. Vzápätí odišiel.

A Zacharov trestný register ostal čistý.

XI.

OLYMPIÁDA, ČO NEMALA KONCA

Štátny tréner Pazdera mal povest' prefikanca a kriváka.

Stará garda, ku ktorej patrili už aj Zachara, ho prekukla. Na sústrezeniach aj na zájazdoch sa vždy nasáčkoval do izby k Tormovi a nasával od neho rozumy. S obľubou chodil so zápisníčkom. Ešte aj do postele si ho bral.

Torma s ním však napokon vypiekol.

V päťdesiatom šiestom sa olympijské hry prvý raz sťahovali na južnú pologuľu: do austrálskeho Melbourne. Európskych športovcov a ešte viac ich trénerov strašil neskorý, až koncoročný termín a obrátený deň.

Pazdera v záverečnej príprave nariadil nočné tréningy. „U protinožcov je všetko hore nohami. Musíte sa, chlapci, aklimatizovať,“ tvrdil.

V nominácii na poslednú chvíľu vznikol pretlak. Nezmar Majdloch, s ktorým sa už veľmi nerátalo, sa na jeseň zrazu opäť dostal do formy. Vyhral nad výborným Poliakom Czuliným a vrátil sa do hry o letenku.

Boxeri ich od Československého olympijského výboru dostali k dispozícii päť. Vráťane trénera.

S ním však boli šiesti: František Majdloch (mušia kategória), Ján Zachara (perová), Josef Chovanec (ľahká), Július Torma (welterová), Josef Němec (ťažká) plus František Pazdera.

Čo spraví tréner? Koho vyrazí? Komu ostane Čierny Peter?

Na záverečnom sústrezení v Soběslavi pri Českých Budějoviciach to boli najfrekvencovanejšie témy večerných kuloárnych debát.

Tri týždne pred nomináciou zavolali zo zväzu, že do Prahy príde boxovať silný výber Varšavy a ak nechceme ostať v hanbe, musíme postaviť aj dvoch-troch z olympijského kádra.

Nikomu sa nechcelo. Ani Tormovi. Ten však napokon privolil.

Ako sa ukázalo, najmä preto, aby v Prahe „predrokoval“ olympijskú nomináciu. Zväzu vtedy šéfoval istý Beranovský, zvärač s Radom práce a kmotrovským vzťahom s podpredsedom vlády Václavom Kopeckým. Torma s ním výborne vychádzal.

Keď sa stretli, povedal mu:

„Pozri, máš piatich pästiarov, z ktorých každý si olympiádu zaslúži a hocikto-

rý môže tak milo prekvapiť ako pred štyrmi rokmi Zachara v Helsinkách. Kto ti určite nedonesie medailu, je tréner. Nebolo by to prvý raz, čo by sme šli na veľké podujatie bez neho. A vždy sme si poradili.“

Torma sa vrátil do Soběslavy a o deň či dva si na zväz pozvali Pazderu.

„Tak čo je nové v Prahe?“ podpichol ho po návrate Torma.

Rozreval sa naňho:

„Ty kurvo, ty víš!“

* * *

„Pazdera veľmi túžil po Melbourne, lebo tam žil jeden jeho bývalý zverenec. Mali sme česť spoznať ho. Prihlásil sa do služieb organizačného výboru ako dobrovoľník a napokon ho našej výprave prideliť za tlmočníka. Hovorili sme mu Vyžírka. Do dediny sa chodil najmä najesť.“

Na predolympijskom sústrezení nás Pazdera vždy o jednej v noci zbuntošil z postelí a vyhnal boxovať do telocvične. Všetci sme boli ochrápaní, a tak aj tréning vyzeral. Aby sa nepovedalo.

Oveľa rozumnejšie to vyriešil fenomenálny Emil Zátopek. Aklimatizoval sa priebežne počas cesty. Len čo lietadlo niekde zastavilo, už aj vybehol a trénoval.

Francúzsky špeciál Armagnac, ktorým československá výprava letela, mal toľko zastávok, že na ich zráťanie jedna ruka nestačila: Istanbul, Abadan, Karáčí, Kalkata, Singapur, Darwin...

Čistý let do Melbourne vtedy trval 48 hodín, čiže dva dni. Bežná letecká linka zvládla trasu za tri, ale my sme putovali rovný týždeň.

Zátopek bol prístupom k športu profesionál. Mal som šťastie byť v pražskom ATK v čase, keď aj on zaň behával. Vždy som ho obdivoval a dával za príklad. Až tak, že som tým Tormovi liezol na nervy.“

* * *

Zachara vedel, že obhájiť olympijské víťazstvo bude veľmi ťažké. V jeho perovej kategórii sa to dovtedy nikomu nepodarilo. Dodajme, že ani odvtedy.

Na európskom šampionáte 1955 v Západnom Berlíne vypadol už v prvom kole, no nie s hocikým – s Britom Thomasom Nichollsom, ktorý sa o tri dni stal majstrom kontinentu. Neskôr si dvihol renomé i sebavedomie niekoľkými hodnotnými víťazstvami doma aj v zahraničí.

Najviac si cenil, že vybodoval Poliaka Aleksu Antkiewicza, medailistu oboch povojnových olympiád, bombardéra z Wybrezu. Na jeho pôde a jasne.

„To bol vtedy pánbožko poľského boxu,“ pripomína. „V Gdansku sa čakala moja jasná prehra, ale ja som v tom divácky veľmi príťažlivom zápase podal asi životný výkon.“

Do Melbourne letel s predsavzatím neurobiť si v ringu hanbu. Jej hrozbu zahnal hneď skraja jasným víťazstvom nad Juhokórejčanom Don Hu Čunom. Janko si vedel udržať na dištanc borcov, ktorí sa od začiatku spoliehali na jeden úder.

Zachara sa dostal medzi osmičku najlepších a stačilo mu vyhrať jeden jediný zápas, aby mal medailu.

Pavúk ho spáril s Fínom Penttim Hämäläinénom. Príťažlivejšiu štvrtfinálovú dvojicu by nevymyslel ani najlepší režisér.

Narazili na seba dvaja olympijskí šampióni z Helsínk 1952. V kategórii, v ktorej obhajcom bol Zachara. Hämäläinen, rodák z juhofínskej Kotky, v domácom prostredí vyhral bantamovú váhu. Za štyri roky však pribral a musel sa posunúť o triedu vyššie.

Po prvých dvoch kolách ich melbournského duelu sa zdalo všetko jasné, no tretie prinieslo zvrat.

„Zacharov súper trpel na prudké kontry nášho pästiara, mal dokonca zranené obočie,“ informoval na druhý deň na Slovensku vychádzajúci Československý šport. „Finiš, do ktorého vložil všetky sily a Zachara mu nevedel čeliť, však pomiatol rozhodcov a dali víťazstvo Fínovi.“

* * *

Na melbournskej olympiáde, na rozdiel od helsinskej, si Zachara písal denníček.

„Bol som starší a rozhladenejší. Okrem toho som sa už začal pripravovať na to, že sa raz budem venovať výchove mladých boxerov,“ vraví s odstupom vyše pol storočia.

Do bloku s modrými koperdulami si z jednej strany tužkou písal zážitky z cesty aj z dejiska Hier a z opačnej zasa postrehy o olympijskom pästiarskom turnaji.

O svojom zápase s Fínom si doň poznamenal:

„Po dve kolá Zachara boxoval v defenzíve, z ktorej vyťažil bodový náskok.

V treťom Hämäläinen vsadil na jednu kartu. Bil dosť nečisto, ale malo to účink: toto kolo vyhral. Výsledok však znel celý v prospech Hämäläinena!“

Pod to si pripísal stručnú Fínovu charakteristiku:

„Tvrdo bijúci – nečisto boxujúci. Dosť stratil na prehľade – tvrdosť mu však vyniesla víťazstvo.“

V ten istý deň sa s turnajom rozlúčil aj Torma. Kým Zachara prehral verdiktom, o ktorom sa veľa diskutovalo, jeho vzor skončil štvrtfinále strednej kategórie predčasne a nehodne svojho mena.

V prvej trojminútovke bil Čilana Tapiu ako žito. V druhej však súper úplne zmenil spôsob boja. Začal boxovať oveľa rýchlejšie a zrazu sa mu pošťastil tvrdý hák na Tormovu bradu. Ten síce na osem vstal, no očividne neisto. Keď rozhodca zistil, že sa mu pod nohami trasie zem, zápas ukončil technickým k. o.

„Prehral som na body?“ pýtal sa v šatni.

„Nie, Julko, prehral si káo,“ odvetil Zachara, ktorý ho do nej sprevádzal.

Tá irónia! Tormovi v poslednom zápase na tretej olympiáde sekundoval jeho prvý tréner Zsigmond Adler.

Keďže Julio pricestoval do Melbourne v dvojjedinej úlohe pästiara aj trénera, zašiel s prosíkom za Zsiga-báčim, ktorý bol na olympiáde ako Pappov tréner, či by mu neradil z rohu v jeho vlastných zápasoch. A on prikývol.

Čierny štvrtok československého boxingu. Čierne dni klasickej školy. Dva z medzititulkov v dobovej tlači.

Ten druhý bol výstižnejší.

„Prvé dve povojnové olympiády mali vysokú technickú úroveň, prevládali technickí borci. Na tejto sa však ukázal pravý opak. Na prvé miesto sa dostala tvrdosť, často až bezhlavá,“ poznamenal si do denníka Zachara.

* * *

Prvá hymna, čo na melbournských Hrách zaznela, bola československá. Keď Olga Fikotová vyhrala hod diskom. Československo namaškrtené Londýnom 1948, a najmä Helsinkami 1952, sa tešilo na ďalšie triumfy, ale márne. Žiadna ďalšia zlatá nepribudla – len štyri strieborné a jedna bronzová.

Po záverečnom defilé si všetci z výpravy želali byť čo najskôr doma. Týždeň ešte vydržíme, utešovali sa, predpokladajúc, že späť to potrvá toľko, čo tam.

Netušili, čo za odyseu ich čaká.

Odlet francúzskeho špeciálu bol v pláne hneď druhý deň po slávnostnom zakončení olympiády, ale jeho posádka niekoľko dní pred ním nahlásila poruchu. Na jej opravu vraj potrebuje dva dni. Potom, že dva sú málo, treba štyri...

Politická jeseň roku 1956 bola horúca: krv tiekla na Sinaji aj v Budapešti. Na znak odporu ku krvavému potlačeniu budapeštianskeho povstania sovietskymi vojskami dostala maďarská výprava na slávnostnom otvorení olympiády väčšie ovácie ako domáca, austrálska. Domov sa z nej však vrátilo len torzo – takmer päťdesiat športovcov emigrovalo.

Československá výprava napriek početným ponukám od krajanov žijúcich u protinožcov sa domov chystala v kompletnom zložení.

Aby sa to, nedajbože, nezmenilo, jej vedenie problémy s návratom domov pred výpravou tajilo. A zároveň ich horúčkovo telefonicky konzultovalo s Prahou.

„Už v sobotu vraj bolo v správach, že neodletíme, ale my sme sa to dozvedeli až v pondelok tri hodiny pred odletom,“ poznamenal si Zachara.

Naostatok sa domov neletelo, ale – plavilo. Na sovietskej lodi Gruzia, ktorá sa z melbournského prístavu pohla dva dni po tom, čo sa na ňu nalodili.

Začal sa výlet moriami Tichého oceánu: Tasmanovo, Korálovo, Šalamúnovo, Japonské...

Exotika? Podľa tých na palube – plavba Loďou hrôzy.

* * *

„Tí, čo ešte žijeme, sa dnes už pri spomienkach na to smežeme, ale vtedy sme nadávali ako pohani.

Dni ubiehali pomaly, nevedeli sme, čím ich vyplniť. Večer sa vždy premietal film, ale k dispozícii boli len dva: Čapajev a Andersenova rozprávka Dievčatko so záparkami. Vždy sa hlasovalo, ktorý dostane prednosť. Väčšinou vyhral Čapajev.

Počítali sme dni ako na vojne pred odchodom do civilu. Večer sa celá výprava stretávala pred nástenkou, na ktorej visel kalendár, a preškrätávanie dátumu sprevádzala zborovým Zas jeden den v prdeli.

My boxeri sme spali v kajute v najcitlivejšej časti lode. Vnímali sme každú vlnu. Keď sme sa plavili tropickými oblasťami, spávali sme radšej na palube na hrubých plachtách záchranných člnov.

Z ustavičného kymácania sa lode postupne takmer všetkých rozbolela hlava. Pridružili sa aj žalúdočné problémy. Zjavné príznaky morskej choroby.

Blížili sa Vianoce. Z novín sme si vystrihli a poskladali napodobeninu stromčeka, no pohľad naň tuším ešte znásobil clivosť za rodinami a blízkymi.

Odlúčenie najťažšie znášal Julo Torma. Navyše sa pošmykol, spadol a o stožiar si rozbil hlavu. Keď ho ošetrili, zavrel sa v kajute a takmer z nej nevychádzal. Okrem dvoch-troch ľudí s nikým nekomunikoval.

Keď sa väčšina chlapov na protest, zo žartu aj zo zúfalstva prestala holiť, zasadla stranícka skupina a rozhodla, že tak to teda nie a strniská museli preč. Pritom umyť sa v neslanej vode sa dalo len pol hodiny ráno.

Navyše, ruskí kuchári nás ustavične krmili baraninou alebo cestovinami. Na Štedrý deň ráno sa loďou prehnala správa, že večeru varí náš kuchár. Čerta. Dovolili mu iba napieť jablkový závin. To bolo jediné, čo nám zo štedrovečerného menu chutilo.“

* * *

Gruzia dorazila k pevnine až deň pred Silvestrom. Na Ďalekom východe.

Vo Vladivostoku bolo práve mínus tridsať.

Po 11 200 kilometroch na lodi čakalo československých olympionikov ďalších 9300 v rýchlíku po Transsibírskej magistrále do Moskvy.

A potom ešte 1700-kilometrový let na linke Moskva – Praha.

Melbournská olympiáda sa skončila ôsmeho decembra jedného roku a oni došli domov desiateho januára roku nasledujúceho.

XII.

ANI NA HALALU NEMOŽNO HALABALA

„Napíš na papier svoje podmienky,“ povedali mu, keď ho ako olympijského víťaza verbovali do Rudej hviezdy.

Napísal, že potrebuje byt pre trojčlennú rodinu.

„A napíš aj plat.“

Napísal dvanásťtisíc. V starých korunách. Ešte pred menou peňazí v päťdesiatom treťom.

„To nebude problém, veď dostaneš nadporučíka Zboru národnej bezpečnosti,“ mávli rukou a dohodu podpísali.

Strechu nad hlavu mu dali, frčky tiež, ale taký plat ani zďaleka.

Zachara dlho držal jazyk za zubami, no potom začal domýšľať. Nepomáhalo. Tak sa ohlásil u Václava Mudru, ktorému v roku 1954 už ako tridsaťročnému, ešte aktívnemu diskárovi zverili vedenie pražského policajného klubu.

„Neplnia sa podmienky, na ktorých som sa s Rudou hviezdou dohodol,“ povedal mu.

„O žiadnych neviem,“ odvetil veliteľ.

„Akože,“ zareagoval boxer a vytiahol papier. „Tuto, ľa.“

Major Mudra ho preletel očami a povedal: „Preverím a ozvem sa.“

Zmluvu schamral a Zachara ju viac nevidel.

Keď sa dlho nič nedialo, zveril sa oddielovým kolegom s úmyslom nenastúpiť na protest na majstrovstvách Československa. Odhovorili ho: „Neblbni, vieš, aká je doba.“

Dal na nich. Na šampionát nastúpil. Vyriešil to inak: napísal výpoveď.

Blížila sa melbournská olympiáda, tak ho začali prehovárať. Keď nepomáhalo, navrhli mu: „Podľa vzoru Rudej hviezdy sa v Bratislave zakladá Červená, tak ňa prevelíme do nej.“

„Ale ja sa nechcem vrátiť len na Slovensko, ale aj k remeslu,“ odvetil im.

Napokon Zacharovu výpoveď prijali, no s podmienkou, že počas olympiády ešte bude, aj keď už len formálne, členom RH Praha. Veď predsa nenechajú zlízať prípadnú smotanu konkurencii...

Inak, Mudra bola zaujímavá figúrka. Káder na všestranné použitie. Do šesťdesiateho ôsmeho viedol Československý atletický zväz a len čo prebehla poaugustová konsolidácia, postavili ho na čelo boxerského zväzu.

* * *

Do Melbourne cestoval už ako civil a ako Dubničan. Prvého mája 1956 sa z Prahy aj s rodinou odsťahoval a druhého nastúpil v Závodoch ťažkého strojárstva. Sprvu ako brigádnik, po olympiáde už ako riadny zamestnanec.

Brigádoval v hutníckom závode. V rámci kondičnej prípravy vozil šamotový materiál k elektrickým peciam a v rámci aklimatizácie na austrálsky obrátený čas vykladal v noci vápno z vagónov.

Dubničania oslovili Zacharu už v päťdesiatom piatom. Vtedajší direktor fabríky mu po svojich boxeroch poslal list s ponukou, aby sa stal vychovávateľom na ich odbornom učilišti.

Najskôr sa ja musím učiť, až potom môžem učiť iných, pomyslel si. Vtedy mal iba meštianku, no bol pevne rozhodnutý, že po kariére si dorobí priemyslovku.

Lokalita sa mu však zahovárala. K Považiu ho od detstva viazal vrúcny vzťah. Box v Dubnici nad Váhom začal zapúšťať korene, hoci zatiaľ len mládežnícky, a pôsobili tam aj dvaja kamaráti, s ktorými začínal v trenčianskom ringu: Gustáv Doktor a Štefan Sudovský. Navyše, mal by na skok k rodičom do Trenčína.

Vždy sa držal dvoch priorít na „er“: robota a rodina. Keď Dubničania sľúbili, že mu nájdu robotu v strojárstve a dajú byt, bola ruka v rukáve.

* * *

„Naša generácia hľadela naprv vyučiť sa a potom chytiť si v robote miesto, čo uživí rodinu.“

Vtedajší vedúci kováčne Ladislav Luhový, neskorší riaditeľ, ba aj minister, si želal, aby sa zo mňa stal normovač. Tých však ľudia nenávideli, lebo s hodinami v rukách stopovali ich výkony. Nemšovan Anton Forgáč, vedúci oceliarne, mi na očiach videl, že sa mi do toho nechce, a povedal mi: Poď k nám.“

O tri mesiace bol zo mňa majster paličov. To sú tí, čo pália materiál, ktorým sa krmi elektrické oblúkové pece. Aj sa to rýmovalo: Z majstra športu – majster šrotu.“

* * *

Naďalej trénoval, ale už len po robote.

Keďže Dubnica ešte nemala dosť súcich chlapov na seniorskú súťaž, Kamenický (áno, ten istý Kamenický, medzičasom sem prešiel z Trenčína) ho

ponúkol Svitu, ktorý sa práve prebojoval do československej ligy. V Iskre tajomníčil Dušan Klčo, neskorší televízny športový komentátor. „Janka berieme všetkými desiatimi, ale dostať môže len cestovné a stravné,“ reagoval. „Veď on ani iné nechce,“ upokojil ho Kamenický.

Vtedy sa ešte robilo šesť dní v týždni. Aby Zachara mohol boxovať ligové zápasy a nevynechával šichtu, namiesto sobotňajšej dennej si vždy prideloval nočnú z piatka na sobotu. Po nej sa umyl, najedol a sadol na vlak. V lepšom prípade do Svitu, v každom druhom do Čiech. Svit bol totiž jediné slovenské mužstvo v najvyššej súťaži.

Bez spánku alebo po krátkom spánku to však v ringu nemusí vždy dobre dopadnúť.

Keď bol raz na vojenskom cvičení v Kroměříži, jeho kolega z reprezentácie Miloš Stehlík ho poprosil, aby v piatok prišiel na besedu do neďalekého Mistrína, odkiaľ pochádzal. Do kasární sa vrátil až v noci.

„Máte tu telegram,“ zvestoval mu strážny. Poslali mu ho zo Svitu: „Potrebujeme ťa v sobotňajšom domácom zápase s Karlovými Varmi.“

Uvedomil si, že ak má stihnúť vlak, viac než dve-tri hodiny si nespí. Chvíľu váhal. Napokon sa rozhodol cestovať. Pod Tatrami len hosťoval, ale svitskí diváci si ho obľúbili a on ich.

Ktovie, koho Karlovarčania proti mne postavia, rozmýšľal. Keď vo Svite zistil, že Halalu, odľahlo mu.

V prvom kole sa mu súper vôbec nedostal na telo. V druhom však Zachara zdanlivo z ničoho nič chytil na bradu taký úder, že ho ringový rozhodca musel počítať. A hoci na osem vstal, zápas ukončil.

Noviny mali senzáciu: To tu ešte nebolo: Zachara prehral k. o.!

★ ★ ★

„Tento zápas mi navždy ostane v pamäti. Je čítankovým príkladom toho, že podceňovanie sa nevypláca. V športe vôbec a v ringu zvlášť. Ani na Halalu nemôžno ísť halabala.“

Jednoducho som nemal nastúpiť. V Mistríne som síce nevypil ani pohárik, ale bol som nevyspatý. Navyše, uspokojil som sa, že súperom mi bude relatívne slabší borec. Fakt je, že dlho predtým som doma s nikým neprehral, ale tým sa pästiar nesmie nechať učiť. Keď mu klesne ostražitosť, môže kúpiť úder, čo ním zatrasie, aj od súperu o triedu-dve slabšieho.“

★ ★ ★

Po knokaute si dal Zachara trojmesačnú pauzu a začal sa pripravovať na ďalšiu, ako sa ukázalo, poslednú sezónu.

V nej zažil ešte jednu pamätnú chvíľu. Jeho meno skandovalo sedemtisíc Britov v londýnskom Wembley.

Medzištátne stretnutie Anglicko – Československo (14:6) vysielala televízia a na jej želanie premiešali váhy, takže perová prišla na rad uprostred – hneď po ťažkej. Práve v nej sa odohral zápas večera. Po dvoch, pomerne vyrovnaných kolách sa Zachara v treťom vďaka energickému spôsobu boja stal jasným pánom súboja s domácim Edgeom.

„Angličania sú veľmi triezvi diváci, žilky sa im rozihrajú iba vtedy, keď vidia skutočne hodnotný box,“ konštatoval v slovenskom športovom denníku náš medzinárodný rozhodca Jozef Pospech. „Sú vysoko objektívni. Zacharu zahrnuli ováciami.“

O pár týždňov v Leningrade vybojoval takmer úplne vyrovnanú partiu s ruským olympijským víťazom 1956 Vladimirom Safronomom.

Potom však prišiel európsky šampionát 1959 v Luzerne a Zacharovým osudom sa, podobne ako dva roky predtým v Prahe, už v prvom kole stal temperamentný Talian, tentoraz o desať rokov mladší Lopopolo.

Sláva a pád sú síce opozitá, ale inak susedia oddelení iba vetchým plotom.

„Končím!“ oznámil po prehre v hotelovej izbe trénerovi československej reprezentácie Milošovi Králíčkovi.

V júni 1959 sa objavil posledný raz v ringu aj v oddielovom drese. Symbolicky v súboji Svitu s Partizánskym, dvoch z troch slovenských miest, ktoré vo sklevej kariére reprezentoval. Zápas so Škrekom vyhral technickým k. o. už v druhom kole.

XIII.

NAUČIL SOM SA VARIŤ A POSLÚCHAŤ

Predstavoval si krajšiu bodku za kariérou. Napriek tomu dodnes tvrdí, že mal dobre nastavený budík: „Skončil som práve včas.“

Rok po tridsiatke.

Dnes má o päťdesiat viac a kopa mladších pästiarov mu závidí bodrosť jeho mysle aj tela. Aj ďalší by mu iste závideli, keby ešte mohli.

Nuž, v boxe nestačí údery rozdávať, treba sa im vedieť aj vyhýbať. Hlavu ne-nosí boxer na to, aby mu mali čo otlíkať, ale aby ňou rozmýšľal, že áno, pán Torma.

„Pri mojej chatrnej postave ma bolo v ringu ťažké trafiť,“ vtipkuje Zachara. Tá druhá sentencia, ktorú rád opakuje, je možno menej iskrivá, ale výstižnejšia: „Na mňa si každý dovoľoval, takže som musel mať rýchle nohy aj ruky.“

„Zacharov spôsob boja medzi povrazmi charakterizovali na milimeter vyrátané duckingy a záklony. Sidestepmi súperov často privádzal do zúfalstva. Príroda ho obdarovala úžasným reflexom,“ s obdivom svojho času zhrnul jeho prednosti Rado Burian, boxerský expert denníka Československý šport (dnešný Šport).

Ten istý autor však po európskom šampionáte 1959 nekompromisne zhodnotil, že „spôsob, akým zaboxoval Zachara, pri všetkej úcte k jeho vysokej technike, patrí v dnešnom štádiu pästiarstva k nenávratnej minulosti“.

Skrátka, koncom päťdesiatych rokov sa vo svete ringu lámal chlieb a Zachara aj sám pochopil, že ako aktívny pästiar už vývoj svojho milovaného športu veľmi neovplyvní.

Nemusel presadať na vlak Život. Už tretí rok v ňom sedel.

Po návrate z Luzernu v bráne dubnickej fabriky strčil svoju kartu do pichačiek, obliekol si montérky, nasadil prilbu a pokračoval tam, kde pred odchodom na šampionát prestal.

Keď popri zamestnaní vyštudoval priemyslovku, z majstra paličov sa stal majster prípravy vsádzok pre elektronickú oblúkovú pec a napokon až vrchný majster odlievania ocele.

* * *

„Box je drina, ale hutníctvo tiež. Oceliareň je pracovisko, na ktorom sa fachtí na hrane rizika a v pote tváre – v horúcom a prašnom prostredí. Od robotníka vyžaduje nielen fortieľ, ale aj veľkú zodpovednosť a disciplínu.“

Vo Forgáčovi som vo fabrike našiel podobného skvelého učiteľa ako v ringu v Tormovi a mal som šťastie aj na spolupracovníkov. Tvorili výbornú partiu, čím mi uľahčili situáciu. Azda aj preto, že som nebol nafúkanec a ak som ľuďom nepomohol, tak som im aspoň neublížil. Ako vrchný majster som riadil až 48 zamestnancov pracujúcich na štyri smeny. Napokon som v jednej a tej istej firme odrobil bez ôsmich mesiacov tridsať rokov a v dobrom na ňu spomínam.“

* * *

V ringu ostal aj po skončení aktívnej činnosti, ibaže z opačnej strany povrazov.

Od príchodu do Dubnice, ako sám vraví, sa „mrvil s omladinou“. Prevzal ju po Kamenickom, ktorý sa vrátil do Trenčína.

Zavše pomohol aj seniorom. Keď od nich v polovici šesťdesiatych rokov odišiel hlavný tréner Jozef Hrebík, s ktorým Zachara veľmi dobre vychádzal, začali ho presviedčať, aby prevzal jeho post.

Na plný úväzok. Ako profesionál.

Hutnícky závod, ktorý mal v rámci deľby športov v dubnickom kombináte nad boxerským oddielom Spartaka finančný patronát, v tom čase prosperoval.

„Trénerstvo vezmem, ale nie ako povolanie. Mám svoje,“ znela jeho odpoveď.

Osobne viedol iba hlavné, popoludňajšie tréningy zamerané na techniku. Po šichte v oceliarni.

S Rudolfom Gondášom čoskoro zgrupovali taký silný tím, ktorý dokázal konkurovať českým armádnym a policajným strediskám vrcholového športu. Ba nad nimi víťazil.

Spartak SMZ Dubnica nad Váhom, hoci bol jediným slovenským družstvom vo federálnej extralige, získal v roku 1969 titul majstra Československa. V ďalšom extraligovom ročníku síce skončil druhý, ale nasledujúce dva (1971 a 1972) zasa vyhral.

Česko-slovenská klubová rivalita naberala na intenzite, až prekročila únosné medze. Prenášala sa do rozhodcovských verdiktov aj diváckych vášní.

V sedemdesiatom druhom v Olomouci sa atmosféra v trojtisícovom hľadisku vybičovala až do krajnosti. Rozhodcovia jej podľahli a v prvých dvoch zápasoch nechali vyhrať borcov domácej Dukly, hoci v nich jasne dominovali Dubničania Morávek a Brázdil.

Počas tretieho zápasu dubnický tréner Zachara hodil do ringu uterák na znak, že vzdáva boj svojho zverenca. Vo štvrtom znova. Aj v piatom.

„Posledné uteráky som už hádzal ja. Povzdávaj to, povedal mi. Nemohol sa na to pozerieť a diváci ho, navyše, vulgárne urážali,“ spomína Dušan Bučko, vtedy jeho pravá ruka, dnes šéftrener slovenskej reprezentácie aj dubnického klubu.

Tak rýchlo sa ligový zápas družstiev nikdy neskončil. A nikdy doň nevletelo osem uterákov. Noviny vypisovali tirády o uterákovej vojne a o Zacharovi ako o uterákovom kráľovi.

Pointa prišla neskôr. O všetkom sa napokon rozhodlo v poslednom kole v Ústí nad Labem, kde Dubnica za korektnejších podmienok vyhrala a obhájila titul. Olomouckej Dukle ostali len oči pre plač.

* * *

„Tento prípad bol výnimočný. Za bežných okolností je uterák inštitút, ktorý trénerovi umožňuje zabrániť tomu, aby sa z boxera stal bezduchý terč. Nemá sa rozpakovať ho použiť. Vzdáť borca je niekedy nevyhnutnosť. Spomínam si, ako postupoval Torma: keď zistil, že zverenec je pokakaný, tak ho v tom nechal, ale keď videl, že zjavne nevládze, hodil do ringu uterák.

Aj pästiar sa môže báť, ale nesmie byť zbabelý. Keď sme raz doma v nedeľu boxovali s bratislavskou Duklou, zacítil som z Ivana Baláža podozrivé výpary. Že bol do rána na bále, sa nepriznal. Tvrdil, že je fit. Po prvom kole, v ktorom ho súper bil, mi vraví: Tréner, vzdajte ma. Odvetil som mu: Keď chceš, vzdaj sa sám.“

* * *

Ako tréner seniorského klubového tímu dosiahol to, čo na Slovensku nikto pred ním. Zachara má však inú hierarchiu hodnôt aj vnútorných pocitov.

„Myslím si, že v doraste som za sebou zanechal väčší kus roboty,“ povedal, keď po treťom titule dával zbohom dubnickým mužom.

S mladou to vedel.

„Chodíš tancovať?“ pýtal sa skoro každého chalana. „Výborne, aj ja som cho-

dil. Lepší doplnkový šport nenájdeš. Ale neostaň pri tancoch, v ktorých sa nohami dupe na mieste. Najlepšie sú klasické.“

Medzi plejádou tých, s ktorými sa piplal od štrnástich, bol aj Bučko.

„Som veľmi vďačný osudu, že som odmlada vyrastal pod jeho vedením. Naučil som sa od neho veľa dobrých vecí. Ba stále sa učím,“ vraví jeho bývalý zverenec a nástupca. „Dvakrát týždenne ešte chodieval do telocvične a deti, čo s ním prídu, vie úžasne zaujať rôznymi hravými cvičeniami. Občas za ním pošlem svojich mužov. A on ich spotí za dvadsať minút viac než ja za tridsať...“

Spomínate si na kaluž potu pod mladým Zacharom po 25-minútovej Hoyerovej lekcií v telocvični na pražskom Václaváku?

Zachara je Hoyerova škola. Aj Tormova. Cez neho aj Adlerova.

Tréningové metódy, tak ako všetko na tomto svete, sú extraktom z poznatkov generácií. Povinnosťou každej je s úctou ich od predošlej odpozeráť, vhodne pospájať a s pridanou hodnotou odovzdať nasledujúcej.

Zachara, hoci je skôr naturista než extra školovaný tréner, to robí ešte aj po osemdesiatke. S pokorou mu vlastnou. Nepochybne tiež do istej miery zdedenou.

„Žiaľ, technický box, ktorý divákovi ponúkal a dodnes vyznáva, sa z ringu čím ďalej, tým viac vytráca,“ vzdychne si Bučko. „Box stráca na kráse. Techniku vytláča sila. Od zavedenia elektronického tlačidlového rozhodovania ešte viac. Bodujú sa len silné údery. Je to trend. Hoci nerád, aj ja ako tréner som sa mu musel prispôbiť.“

* * *

„Nemal som rád knockauty. Nevytešoval som sa ani vtedy, keď som sám niekomu nejaký uštedril. V súperovi som v prvom rade videl človeka. Stačilo mi nad ním vyhrať na body.

Isté nebezpečenstvo je v každom športe. Pravdaže, o niečo väčšie v takom, v ktorom sú údery a nárazy. Ak je však pästiar dobre pripravený, dokáže údery stlmiť.

Ibaže v dnešnom boxe je na môj vkus priveľa rúbačky. Vyhrá, kto viac znesie. Starý bodovací systém bol možno subjektívnejší, ale umožňoval hodnotiť aj technickú vybavenosť boxera. Podľa nového sa rátajú len údery.“

* * *

Dobré sa chváli samo. Zachara je zašitý na vidieku, na televíznej obrazovke sa objaví zriedkavejšie ako druhoradý kondičný tréner, a zrazu vysvitne, že boxeri nie sú jediní, čo ho vyhľadávajú.

Od šestnástich rokov s ním príležitostne a pred pekinskou olympiádou 2008 dokonca pravidelne spolupracovala najlepšia slovenská bedmintonistka Eva Sládeková. Ju aj jej kamarátku tenistku Lenku Tvaroškovú inšpirovala bývalá svetová tenisová jednotka Martina Hingisová, ktorá v čase najväčšej slávy naberala kondíciu aj boxom.

„Senzačný človek,“ tvrdí Sládeková o Zacharovi. „Dvakrát týždenne po 50 minútach som pracovala v ringu aj mimo neho, v boxerských rukaviciach aj bez nich, nohy som mala došľahané od švihadiel, ale po tréningu vždy úsmev na tvári! Občas ma po ňom čakalo milé prekvapenie v podobe cukríka na znak, že tá drina aj za niečo stojí.“

Vraj nezažila tréning, ktorý by Zachara nespestril vtipom či veselou príhodou zo svojej športovej minulosti. „Úžasnou skromnosťou a pohľadom na život zanechal stopy aj na mojej osobnosti,“ tvrdí trenčianska rodáčka, ktorá posledné roky žije a hráva v alsaskom Mulhouse.

Zo všetkého najviac si však Sládeková váži zo vzájomného vzťahu vyplývajúci pocit, že sa mu môže kedykoľvek v núdzi ozvať: „Keď som ho potrebovala a oslovila, vždy bol ochotný nájsť si na mňa čas.“

Z jej spovede dýcha očarenie človekom. Šírkou jeho duše. Nehranou milotou.

* * *

Minulý rok na Štefana oslávili Zacharovci diamantovú svadbu.

„Učili sme sa v jednej škole a po Anke som poškúľoval,“ priznáva Janko. Keď na jednej z kubrianskych zábav vysvitlo, že tanečník z ringu natrafil na tanečníčku z folklórneho súboru Kubran, zaľúbil sa prvý raz a navždy.

V sedemdesiatom prvom objavili Zacharovej manželke nádor na malom mozgu. Našťastie, nezhubný. Pri jednej z dvoch operácií jej však narušili statiku.

„Potom som sa naučil variť a poslúchať,“ smeje sa za sporákom opásaný furtuchou. „Ja varím, ona dochucuje.“

Keď si per pazucha vyjdú z novodubnického domčeka, ktorý si pred rokmi postavili, pôsobia ako šťastný pár.

Verte, že aj sú.

Zacharovci v úprimnom objatí.

JÁN ZACHARA / Kalendárium

- ★ **1928:** 27. augusta sa narodil ako tretie dieťa Jána a Kataríny Zacharovcov v Kubre, ktorá bola vtedy ešte samostatnou dedinkou susediacou s Trenčínom.
- ★ **1943:** Prvého apríla mu pästiarsky klub Merina Trenčín dal vystaviť prvý registračný preukaz športovca.
- ★ **1944:** V januári sa začal učiť v Tiberghienke (neskoršie Merina).
- ★ **1945:** Prvý raz sa stal juniorským majstrom Slovenska.
- ★ **1946:** Senzačný reprezentačný debut: vyhral mušiu váhu (do 51 kg) na 1. všeslovenských majstrovstvách v Prahe (ex aequo so Segalovičom zo ZSSR).
- ★ **1947:** Prestúpil do ŠK Baťovany (predtým Šimonovany, potom Partizánske).
- ★ **1948:** Družstvo ŠK Baťovany sa aj jeho veľkou zásluhou stalo majstrom Československa.
- ★ **1949:** Vrátil sa do Trenčína a ako člen ŠK Merina reprezentoval na ME v Osle: sporným verdiktom rozhodcov prehral v 1. kole s Dánom Jensenom. Na Štefana si vzal za manželku Kubrianku Annu Durasovú.
- ★ **1950:** V októbri nastúpil vojenskú základnú službu a stal sa členom ATK Praha.
- ★ **1951:** V Českých Budějoviciach získal prvý zo štyroch individuálnych titulov majstra Československa (ďalšie 1953, 1954 a 1956). Pričinil sa aj o víťazstvo ATK Praha v majstrovstvách Československa družstiev.
- ★ **1952:** Životný úspech: na Hrách XV. olympiády v Helsinkách si finálovým víťazstvom nad Talianom Caprarim vybojoval zlatú medailu v perovej kategórii (do 57 kg). Pár mesiacov predtým sa Zacharovcom narodila dcéra Marianna.
- ★ **1953:** Prestúpil do RH Praha a v jej drese získal na pražskej Štvanici ďalší titul majstra Československa. Udelili mu titul majstra športu.
- ★ **1954:** Tretí čs. titul si vyboxoval v Bratislave. Spisovateľ Rudo Moric napísal o ňom knižku Majster pästiarskych rukavíc.
- ★ **1955:** Na ME v Berlíne prehral v 1. kole s neskorším zlatým medailistom Thomasom Nichollsom (V. Británia).

- ★ **1956:** V Prahe získal svoj posledný, štvrtý čs. majstrovský titul. Na olympijských hrách v Melbourne sa v perovej kategórii (do 57 kg) dostal do štvrťfinále – v ňom v súboji dvoch olympijských víťazov 1952 prehral s Fínom Hämäläinénom. Od toho roku až do odchodu do dôchodku pracoval v oceliarni dubnických Závodov ťažkého strojárstva.
- ★ **1957:** Už ako člen Iskry Svit na ME v Prahe prehral v úvodnom kole s Talianom Sitrim, neskorším finalistom. Zacharovcom sa narodilo druhé dieťa: syn Ján.
- ★ **1958:** Udelili mu titul zaslúžilý majster športu.
- ★ **1959:** Rozlúčkový rok: na svojich posledných ME narazil na Taliana Lopopola a prehral na body, v záverečnom zápase kariéry v drese Iskry Svit vyhral technickým k. o. nad Partizánčanom Škrekom.
- ★ **1965:** Popri zamestnaní vyštudoval priemyslovku.
- ★ **1969:** Ako šéftrener doviedol boxerov Spartaka SMZ Dubnica nad Váhom k prvému z troch titulov klubového majstra Československa (ďalšie pod jeho vedením získali v rokoch 1971 a 1972).
- ★ **1983:** Prevzal si československé štátne vyznamenanie Za zásluhy o výstavbu.
- ★ **1991:** Čs. klub fair play mu za celoživotné vystupovanie udelil svoje najvyššie ocenenie: Cenu fair play.
- ★ **1992:** Dostal diplom Medzinárodného výboru fair play UNESCO.
- ★ **1997:** MOV mu udelil Olympijský rad v striebre, ktorý prevzal z rúk člena MOV Vladimíra Černušáka. Slovenský olympijský výbor ho na 10. zasadaní zvolil za svojho čestného člena (s Jánom Mrázom ako vôbec prvých). Slovenská spoločnosť olympijskej a športovej filatelie si 45. výročie Zacharovho zisku zlata pripomenula príležitostnou poštovou pečiatkou.
- ★ **2000:** V ankete Slovenský športovec storočia, ktorú organizoval SOV spoločne s Klubom športových redaktorov SSN a s denníkom Šport, skončil na 9. mieste. Dostal najvyššie slovenské olympijské vyznamenanie: Zlaté kruhy SOV.
- ★ **2003:** Prezident Slovenskej republiky mu udelil Rad Ľudovíta Štúra II. triedy.
- ★ **2008:** Mesto Dubnica nad Váhom mu pri príležitosti 80. narodenín udelilo čestné občianstvo.

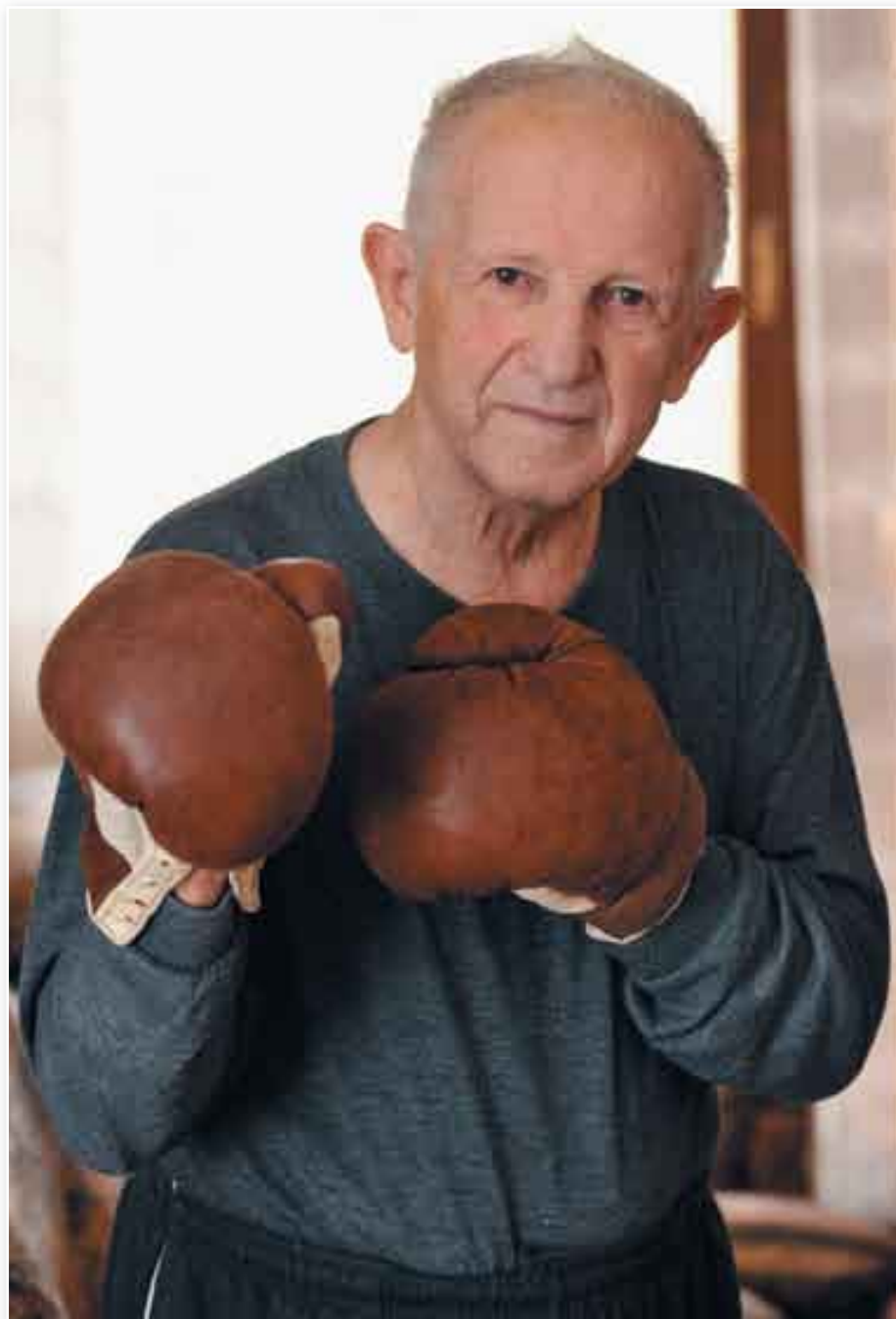
AUTOR

Marián Šimo (1949) bol športovým redaktorom denníkov Roľnícke noviny, Šport, Pravda a Sme (dnes je jeho externým spolupracovníkom). Ako autor, spoluautor alebo zostavovateľ sa podieľal na publikáciách:

- * Moskva / Lake Placid 1980 (Pavol Kršák a kol.), Šport a Smena 1981
- * Helsinki 1983 (spoluautor Peter Pospíšil), Šport 1983
- * Atlét, Smena a Mladá fronta 1986
- * Soul 1988 (Pavol Kršák a kol.), Šport 1989
- * Atlanta 1996 (spoluautori Anton Zerer, Peter Pospíšil, Ján Súkup), Šport 1996
- * Športové legendy spomínajú (spoluautor Michal Zeman), Psychodiagnostika 2005
- * Turín 2006 (kol., zostavovateľ a spoluautor), Petitpress 2006
- * Ottova encyklopédia Slovensko A – Ž (kol., spoluautor), Ottovo nakladateľstvo 2006
- * Peking 2008 (kol., zostavovateľ a spoluautor), Petitpress 2008

PRAMENE

- * Výstrižkový archív Jána Zacharu
- * Výstrižkový archív Miroslava Hazuchu
- * Josef Zatloukal a kol.: Památník československé tělesné výchovy a sportu (Praha, Bratislava 1947)
- * Rudo Moric: Majster pästiarskych rukavíc (Šport 1961)
- * Kolektív: Športy na Slovensku (Šport 1967)
- * Václav Folprecht, Miloslava Rybárová: Černý trůn (Olympia 1977)
- * František Černoch, Oldřich Hájek, Jaroslav Kalát: Zlaté rukavice (Radiopress Praha 1999)
- * Marián Šimo, Michal Zeman: Športové legendy spomínajú (Psychodiagnostika 2005)

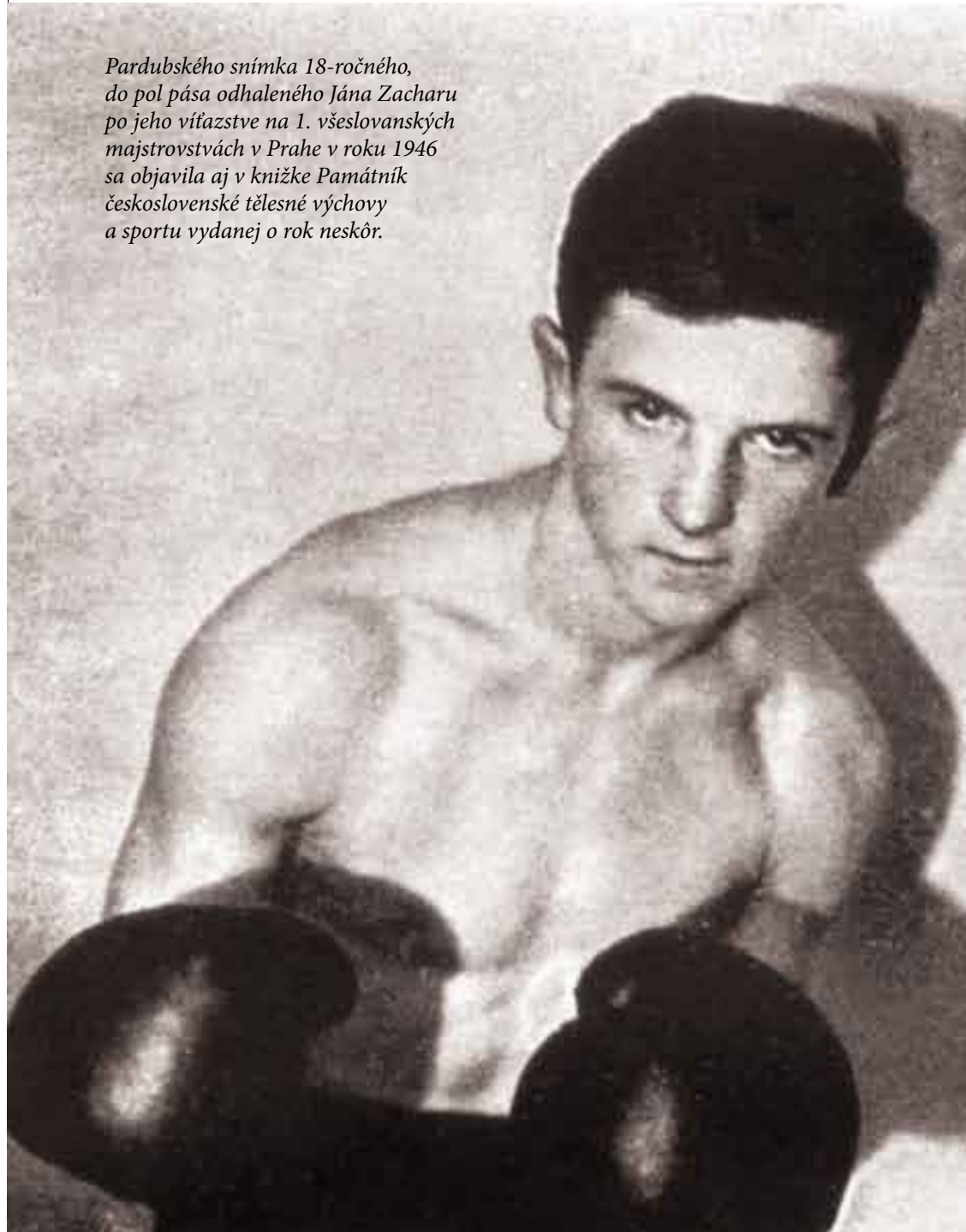

Prvou Zacharovou láskou bol futbal: na snímke vpravo dolu so spoluhráčmi a kamarátmi Ján Drgom (vľavo) a Jozefom Bulkom. Potom sa už sústredil na box. V jednom z jeho prvých medzištátnych stretnutí nastúpila čs. reprezentácia proti Poľsku v zostave (na hornej snímke zľava): Rademacher, O. Netuka, Torma, Koudela, A. Petřina, Hudák, Zachara a Majdloch. Vľavo parádny únik ľavému direktu Nemca Pöntera.

Pardubského snímka 18-ročného, do pol pásu odhaleného Jána Zacharu po jeho víťazstve na 1. vŕeslovanských majstrovstvách v Prahe v roku 1946 sa objavila aj v knižke Památník československé tělesné výchovy a sportu vydanéj o rok neskôr.

Zacharu z nominácie na olympijské hry 1948 v poslednej chvíli vyškrtili. Namiesto reprezentovania Československa v Londýne boxoval za Baťovany vo dvoch zápasoch s Laziom Rím. Jeden sa odohral v Trenčíne (horný záber), druhý v Baťovanoch – Zachara v oboch presvedčivo vybodoval Catiniho. Na dolnej snímke základ tímu Baťovian, majstrov Československa: zľava Zachara, Štrba, Vulgan, P. Blesák, Torma, Baláz a Kúrňava.

Krátko pred odletom na helsinskú olympiádu 1952: zľava zhora Bedřich Rajdl (rozhodca), Július Torma, Bedřich Koutný, dolu Ján Zachara, Miloš Králíček (tréner) a František Majdloch. Chýba Horymír Netuka.

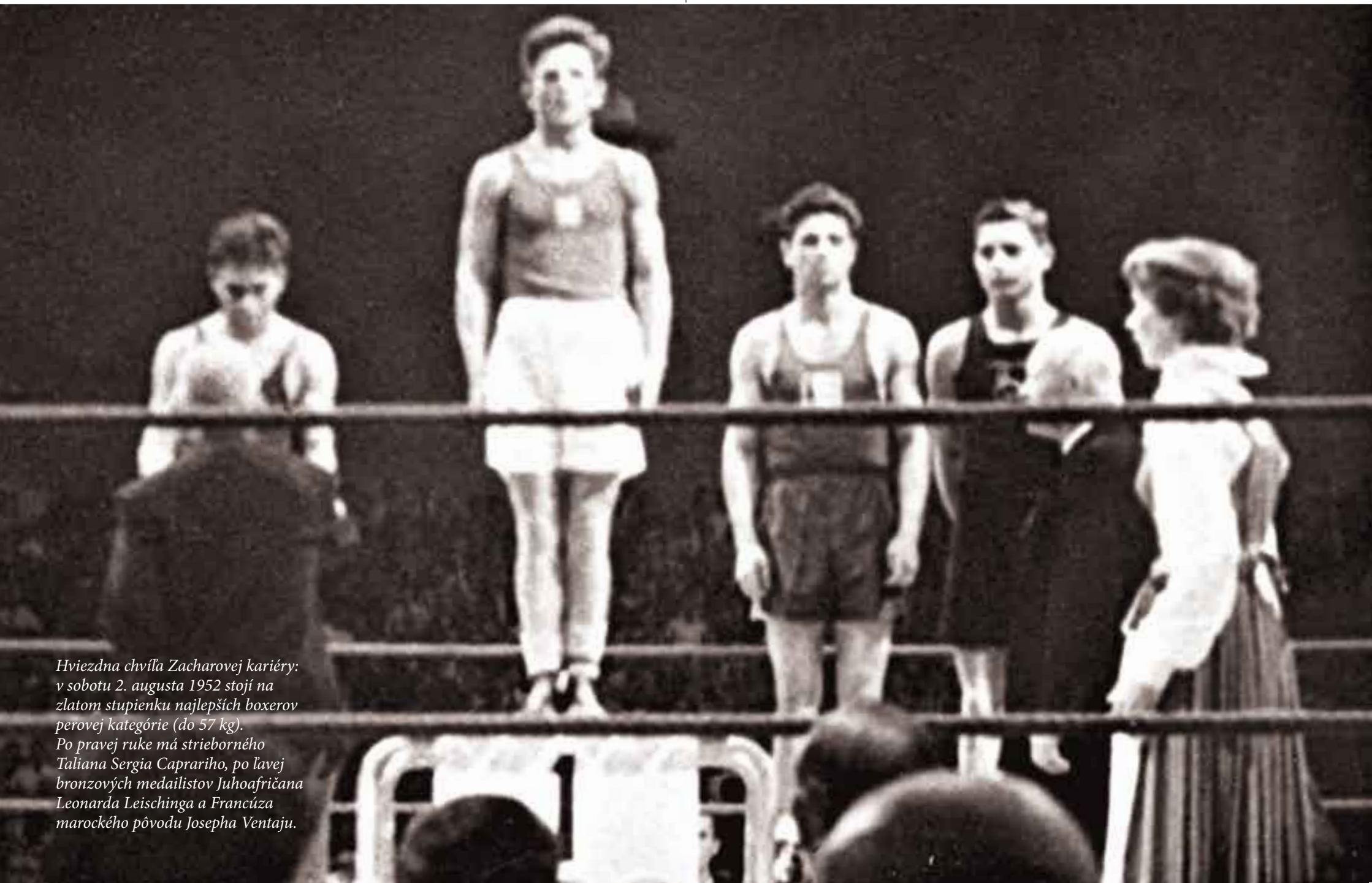

S málokým si Zachara tak dobre rozumel ako s Františkom Majdlochom. Bol jedným z najlepších povojnových pästiarov mušej váhy: na ME získal najskôr bronz (1947), potom striebro (1953), na prvej z troch svojich olympiád (1948) sa dostal až do semifinále. Aj vzhľadom na hmotnostnú príbuznosť sa často stretávali v sparingových súbojoch. Zákon schválnosti: v jednom z nich na záverečnom sústreďení pred OH 1952 sa Zacharovi rozkrvácalo obočie a museli mu ho zošívať. Na dolnom zábere (v strednom rade tretí zľava) má na ňom náplast – „ozdobený“ ňou je aj na fotografii v olympijskej legítimácii. Napokon sa však všetko skončilo až nad očakávanie.

Píše sa 19. júl 1952 a v Helsinkách sa začínajú Hry XV. olympiády. Prejdú do histórie ako prvé, na ktorých štartovali športovci Sovietskeho zväzu, no ešte známejšie budú pod skratkovitým označením Zátokova olympiáda. „Česká lokomotíva“ na nej vybehala tri zlaté medaily: na 5000, 10 000 m a v maratóne. Poslednú zo siedmich zlatých pre Československo v predposledný deň získal slovenský päsťiar Ján Zachara. Keď písal pohľadnicu manželke, o tom ešte netušil. Ani keď dostal vstupenku na jeden zo zápasov basketbalového turnaja.

*Hviezdna chvíľa Zacharovej kariéry:
v sobotu 2. augusta 1952 stojí na
zlatom stupienku najlepších boxerov
perovej kategórie (do 57 kg).
Po pravej ruke má strieborného
Taliana Sergia Caprariho, po ľavej
bronzových medailistov Juhoafričana
Leonarda Leischinga a Francúza
marockého pôvodu Josepha Ventaju.*

Nikdy predtým ani potom už Československo nezískalo na olympijských hrách 13 medailí (okrem siedmich zlatých aj po 3 strieborné a bronzové). A nezažilo ani taký slávny návrat výpravy. Atléta Emila Zátopka aj pástiar Ján Zacharu kolegovia z ATK vyniesli z lietadla na ramenách. Vďaka nim, ale aj úspechom ďalších sa zaplnil aj rozľahlý Spartakiádny štadión na pražskom Strahove.

Keď začal dostávať desiatky pozvánok na besedy s deťmi, ukázalo sa, že nielen má k nim vzťah, ale aj vie, ako na ne – občas si s nimi zašpásoval v rukaviciach. Dobový kolorit: za odmenu dostal pioniersku šatku. Tentoraz v prítomnosti toho, kto o ňom napísal prvú knižku, spisovateľa Ruda Morica.

Rukavice z helsinského finále skončili v múzeu Slovenského združenia telesnej kultúry, ale zlatú medailu Zachara opatruje doma. „Je to vzácnosť ako rodný list,“ vraví.

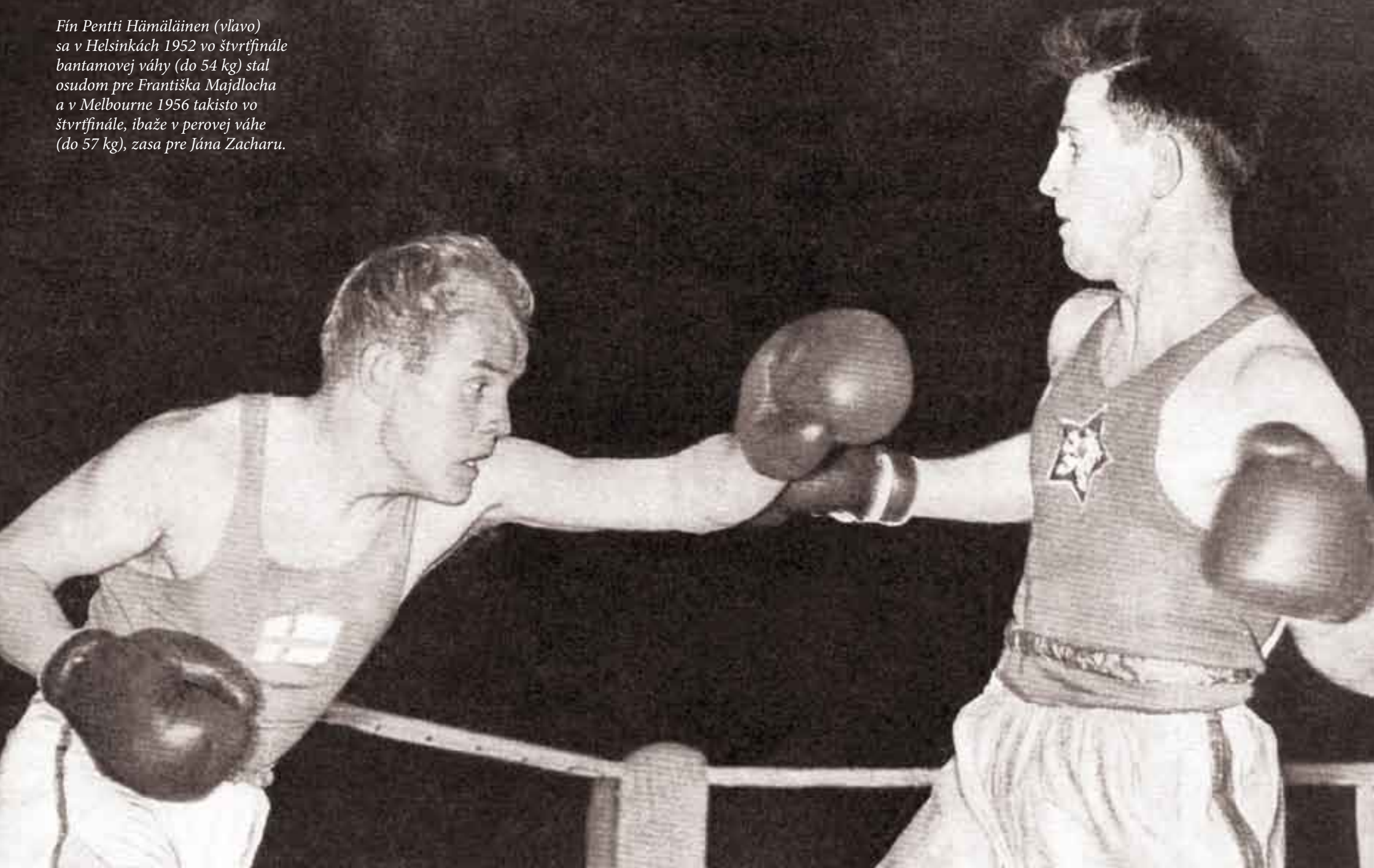
Do Melbourne – na rozdiel od Helsínk, Československo vystrojilo olympionikov oblekmi šitými na mieru v pražskej Bílej Labuti.

V Prahe prežil Zachara dokopy takmer štyri roky a členom jej dvoch klubov bol ešte o čosi dlhšie. Na table armádneho ATK je v dolnom rade prvý zľava, na snímke tímu RH štvrtý zľava.

Fín Pentti Hämäläinen (vľavo) sa v Helsinkách 1952 vo štvrtfinále bantamovej váhy (do 54 kg) stal osudom pre Františka Majdlocha a v Melbourne 1956 takisto vo štvrtfinále, ibaže v perovej váhe (do 57 kg), zasa pre Jána Zacharu.

Na slávnostnom sľube pred odletom do Melbourne stáli boxeri v prvom rade: sprava Torma, Zachara, Majdloch, vedľa neho výborný slovenský gymnasta Ferdinand Daniš. Ani Zachara, ktorého ako olympijského šampióna 1952 mladí Austrálčania často prosili o autogram, vtedy ešte netušil, že výprava sa bude vracieť loďou. Patril však ku šťastlivcom, čo stihli rodinám leteckým listom oznámiť, nech ich na Vianoce ani na Nový rok doma nečakajú.

Zachara na lodi. Nie však na Gruzii plviacej sa po olympiáde 1956 moriami z Melbourne do Vladivostoku, ale na trajekte z Fínska do Nemecka po jednom z medzištátnych zápasov v Škandinávii.

Nebol typ bijca, ale vedel zasadiť aj direkt – obeťou sa na hornej snímke stal Madar Horvath. Na jeho posledných dvoch európskych šampionátoch v Prahe 1957 a v Luzerne 1959 mu cestu ďalej zahatali Taliani: Sitri (vľavo dolu), resp. Lopopolo.

V dubnickej oceliarni odrobil takmer tridsať rokov.

Po šichte pôsobil ako tréner: najskôr mládeže (neraz s lapami na rukách), potom aj dospelých. Boxerov Spartaka SMZ Dubnica nad Váhom doviedol k trom titulom majstrov Československa (1969, 1971 a 1972). Na fotografii sú okrem neho a jeho asistenta Gondáša (prvý, resp. posledný v hornom rade) tí, čo tvorili základ tímu: zľava zhora Bučko, Cibulka, Čúz, Rybanský, Stantien, dolu Mládek, Onder, R. a P. Samkovci, Švajka, Nosek a Kočkovský. Chýba Morávek, ktorý bol práve na základnej vojenskej službe.

V úlohe sekundanta – tentoraz Vladimírovi Mládkovi, ktorého si vážil aj pre jeho technické poňatie boxu.

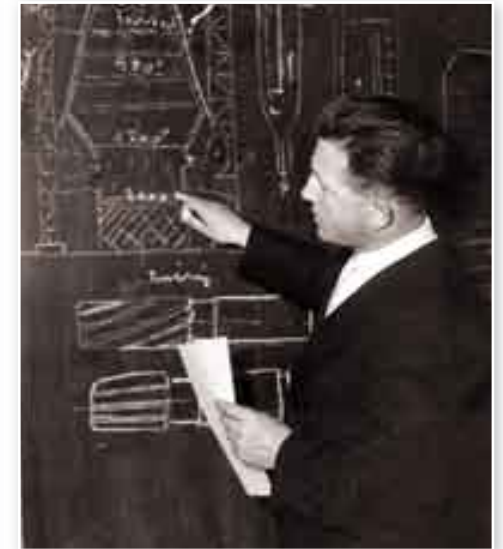
Tri Zacharove podoby v podaní dvoch karikaturistov: vľavo jedna od Čecha Otakara Mašeka a potom dve od Slováka Jozefa Hrušovského. K tomu dve fotografie zo spomienkových stretnutí: s Tormom a Gajdošom (vpravo), resp. s Netukom a publicistom Hazuchom. Navyše jedna gratulačná: Michalovi Franekovi k jeho dvom strieborným medailám z ME 1989 a 1991.

Olympijský rad v striebre, ktorý si Zachara prevzal v roku 1997, majú len piati Slováci: okrem neho ešte Ľudovít Komadel, Ján Mráz, Peter Šťastný a Vladimír Černušák. V rovnakom roku vydala Slovenská spoločnosť olympijskej a športovej filatelie pri SOV na jeho počesť príležitostnú poštovú pečiатku. Na hornej fotografii je Zachara v spoločnosti posledného čs. olympijského víťaza v boxe Bohumila Němečka, šampióna z Ríma 1960.

„Odkladal som si všetky trofeje, ba aj suveníry – všetky som si vážil,“ vraví. Oživovali v ňom pútavé spomienky, ktoré čakali televízni diváci (na zábere s Karolom Polákom) a ktoré s obľubou počas spoločnej kondičnej prípravy na pekinskú olympiádu 2008 počúvala aj bedmintonistka Eva Sládeková (na snímke vpravo dolu). Spolu s bronzovým medailistom OH 1952 v zápase Mikulášom Athanasovom (vedľa neho sedí olympijský publicista Pavol Kršák) býval často aj čestným hosťom najrôznejších športových rokovaní.

Šport bol pre Zacharu „bokovka“, hlavný zmysel života videl v rodine a v robote. Prvorodenou dcérou manželov Zacharovcov bola Marianna (na ľavej snímke), o päť rokov k nej pribudol syn, ktorý dostal otcovo meno. Ako k vlastnému sa však počas pražského pobytu mali aj ku kamarátovmu (na dolnom zábere). Po návrate na Slovensko si ako jednu z hlavných úloh stanovil splniť si sen o vyštudovaní priemyslovky (vpravo hore).

Ján Zachara je osemdesiatnik len podľa rodného listu. Koľkí v jeho veku pravidelne začínajú deň krútením pedálov stacionárneho bicykla?